

PRILOGA 1



REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Ljubljana, 22. februar 2023

**PROGRAM UPRAVLJANJA OBMOČIJ
NATURA 2000
za obdobje 2023–2028
(predlog za javno seznanitev)**

Dokument je izdelan v okviru LIFE Integriranega projekta za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011), ki ga sofinancirajo Evropska unija v okviru programa LIFE, Ministrstvo za naravne vire in prostor ter partnerji.

KAZALO

| | | |
|------------|---|-----------|
| 1 | UVOD | 1 |
| 1.1 | Pravni okvir za Program upravljanja območij Natura 2000 | 1 |
| 1.1.1 | Pravni red Evropske unije | 1 |
| 1.1.2 | Pravni red Republike Slovenije | 6 |
| 1.2 | Omrežje Natura 2000 v Sloveniji..... | 14 |
| 1.3 | Program upravljanja območij Natura 2000 | 17 |
| 1.3.1 | Namen Programa upravljanja območij Natura 2000 | 17 |
| 1.3.2 | Razvoj Programa upravljanja območij Natura 2000 | 17 |
| 1.3.3 | Sestava Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 | 19 |
| 2 | PODROBNI VARSTVENI CILJI..... | 21 |
| 2.1 | Cone vrst in habitatnih tipov | 23 |
| 3 | UKREPI ZA DOSEGANJE VARSTVENIH CILJEV..... | 25 |
| 3.1 | Ukrepi varstva narave | 29 |
| 3.1.1 | Ukrep zavarovanja in začasnega zavarovanja..... | 29 |
| 3.1.2 | Pogodbeno varstvo in skrbništvo..... | 30 |
| 3.1.3 | Označitev v naravi | 30 |
| 3.1.4 | Omejitev ogledovanja in obiskovanja ter omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste | 31 |
| 3.1.5 | Obnovitev..... | 31 |
| 3.1.6 | Ostali ukrepi | 31 |
| 3.2 | Ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin | 32 |
| 3.2.1 | Ukrepi v sektorju gozdarstvo | 32 |
| 3.2.2 | Ukrepi v sektorju upravljanje z divjadjo..... | 34 |
| 3.2.3 | Ukrepi v sektorju ribištvo | 35 |
| 3.2.4 | Ukrepi v sektorju raba mineralnih surovin | 36 |

| | | |
|------------|--|-----------|
| 3.3 | Ukrepi prilagojene kmetijske prakse..... | 37 |
| 3.4 | Ukrepi upravljanja voda | 44 |
| 3.4.1 | Ukrepi, ki naslavlajo vključitev varstvenih ciljev v načrte upravljanja voda, programe del na vodotokih in v izvajanje posegov | 45 |
| 3.4.2 | Ukrepi, ki naslavlajo ureditev komunalnih odpadnih voda | 46 |
| 3.4.3 | Ukrepi, ki naslavlajo vključitev varstvenih ciljev v akte o podelitvi vodne pravice ali koncesijsko pogodbo..... | 46 |
| 3.4.4 | Ostali ukrepi na področju upravljanja z vodami | 47 |
| 3.4.5 | Izvajanje ukrepov na področju upravljanja z vodami | 47 |
| 3.5 | Drugi ukrepi..... | 49 |
| 3.5.1 | Varstvo kulturne dediščine | 49 |
| 3.5.2 | Mehanizem prostorskega načrtovanja | 51 |
| 3.5.3 | Nadzor | 52 |
| 3.6 | Prednostno financiranje ukrepov | 53 |
| 4 | KAZALNIKI | 55 |
| 4.1 | Spremljanje stanja – monitoring..... | 56 |
| 5 | PODPORNE DEJAVNOSTI ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE OBMOČIJ NATURA 2000 | 57 |
| 5.1 | Povezanost evropskega ekološkega omrežja | 57 |
| 5.2 | Raziskovanje in razvoj tehnologij..... | 57 |
| 5.3 | Komunikacijske aktivnosti | 58 |
| 6 | PRILOGE | 61 |

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

| | |
|---------|---|
| AKIS | Sistem prenosa znanj in inovacij v kmetijstvu |
| ARSO | Agencija Republike Slovenije za okolje |
| ARRS | Agencija za raziskovanje Republike Slovenije CLLD lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost |
| CPVO | celovita presoja vplivov na okolje |
| CRP | ciljni raziskovalni program |
| DKOP | dobri kmetijski in okoljski pogoji |
| DPN | državni prostorski načrt |
| DRSV | Direkcija Republike Slovenije za vode |
| EGP | evropski gospodarski prostor |
| EKJS | Evropski kmetijski jamstveni sklad |
| EKSRP | Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja |
| ESF | Evropski socialni sklad |
| ESPR | Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (za obdobje 2014–2020) |
| ESPRA | Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo (za obdobje 2021–2027) |
| ESRR | Evropski sklad za regionalni razvoj |
| EU | Evropska unija |
| GERK | grafična enota rabe kmetijskih zemljišč |
| GGE | gozdnogospodarska enota |
| GGN | gozdnogospodarski načrt |
| GGO | gozdnogospodarsko območje |
| GGN GGE | gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote |
| GGN GGO | gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja |
| GZ-1 | Gradbeni zakon |
| HAB | operacija ohranjanja posebnih traviščnih habitatov |
| HT | habitatni tip |
| IAKS | integrirani administrativno kontrolni sistem |
| ITV | invazivne tujerodne vrste |
| KGZS | Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije |
| KN | konzervatorski načrt |
| KNP | konzervatorski načrt za prenovo |
| KOPOP | kmetijsko-okoljska-podnebna plačila (v okviru razvoja podeželja) |
| KRA | operacije ohranjanja krajinskih elementov in krajine |
| KVP | kulturnovarstveni pogoji |
| KVS | kulturnovarstveno soglasje |
| LIFE | Finančni instrument Evropske unije za okolje in naravo LIFE (obdobja izven 2007–13) |
| LUN LUO | lovsko upravljavski načrt lovsko upravljavskega območja |
| LUO | lovsko upravljavsko območje |
| MET | operacija ohranjanja traviščnih habitatov metuljev |
| MKGP | Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano |
| MNVP | Ministrstvo za naravne vire in prostor |

| | |
|---------------------|--|
| NOO | Načrt za okrevanje in odpornost |
| NPVN | Nacionalni program varstva narave |
| NUV | Načrt upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (za obdobje 2009–2015) |
| območja Natura 2000 | posebna varstvena območja (posebna območja varstva in posebna ohranitvena območja skupaj) |
| OMD | omejeni dejavniki za kmetijstvo |
| OOTT | okoljsko občutljivo trajno travinje |
| PAF | Prednostni okvir ukrepanja iz 8. člena Direktive o habitatih |
| PEKP | Program evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027 |
| PEP | površine z ekološkim pomenom |
| POO | posebna ohranitvena območja na podlagi Direktive o habitatih |
| pPOO | potencialna posebna ohranitvena območja |
| POV | posebna območja varstva na podlagi Direktive o pticah |
| program upravljanja | Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 |
| PRP | program razvoja podeželja |
| PU | program ukrepov |
| PVO | posebna varstvena območja (območja Natura 2000) |
| PZR | predpisane zahteve ravnanja |
| ReNPVO20–30 | Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 |
| RGN | ribiško-gojitveni načrt |
| SiDG | Družba Slovenski državni gozdovi d.o.o. |
| SKD | stavbe kulturne dediščine |
| SKZG RS | Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije |
| SN SKP | strateški načrt skupne kmetijske politike |
| SKP | skupna kmetijska politika |
| SOPO | shema za okolje in podnebje |
| SPP | Sklad za pravičen prehod |
| SPRS | Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije |
| STE | operacija ohranjanja steljnikov |
| VTR | operacija ohranjanja habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000 |
| ZG | Zakon o gozdovih |
| ZGS | Zavod za gozdove Slovenije |
| ZON | Zakon o ohranjanju narave |
| ZRSVN | Zavod Republike Slovenije za varstvo narave |
| ZUreP-3 | Zakon o urejanju prostora |
| ZV-1 | Zakon o vodah |
| ZVKD-1 | Zakon o varstvu kulturne dediščine |
| ZVKDS | Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije |
| ZVO-2 | Zakon o varstvu okolja |
| ZVPJ | Zakon o varstvu podzemnih jam |
| ZGGLRS | Zakon o gospodarjenju z gozdovi v lasti Republike Slovenije |
| ZZRS | Zavod za ribištvo Slovenije |

1 UVOD

1.1 Pravni okvir za Program upravljanja območij Natura 2000

1.1.1 Pravni red Evropske unije

Obveznost varstva posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000 – izhaja iz Direktive Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjene z Direktivo 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193) (v nadaljevanju: **Direktiva o habitatih**) v povezavi z Direktivo 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26. 1. 2010, str. 7), zadnjič spremenjene z Uredbo (EU) 2019/1010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o uskladitvi obveznosti poročanja na področju zakonodaje, povezane z okoljem, ter spremembi uredb (ES) št. 166/2006 in (EU) št. 995/2010 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv 2002/49/ES, 2004/35/ES, 2007/2/ES, 2009/147/ES in 2010/63/EU Evropskega parlamenta in Sveta, uredb Sveta (ES) št. 338/97 in (ES) št. 2173/2005 ter Direktive Sveta 86/278/EGS (UL L št. 170 z dne 25. 6. 2019, str. 115) (v nadaljevanju: **Direktiva o pticah**).

Direktiva o habitatih nalaga državam članicam določitev potencialnih posebnih ohranitvenih območij (v nadaljevanju: pPOO), Direktiva o pticah pa posebnih območij varstva (v nadaljevanju: POV). Predloge držav članic za pPOO Evropska komisija potrdi, države članice pa morajo nato status teh območij spremeniti v posebna ohranitvena območja (v nadaljevanju: POO). Omrežje Natura 2000 tvorijo POO in POV.

Direktiva o habitatih nalaga državam članicam od dneva pristopa k Evropski uniji (v nadaljevanju: EU), da preprečijo slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst, za katere so bila območja Natura 2000 določena¹, če bi tako vznemirjanje lahko pomembno vplivalo na cilje te direktive. Ta določba velja za pPOO², POO in POV, določena v skladu z Direktivo o pticah v povezavi s 7. členom Direktive o habitatih. Poleg tega Direktiva o habitatih določa, da države članice za POO določijo potrebne ohranitvene ukrepe, ki po potrebi vključujejo ustrezne načrte upravljanja, pripravljene posebej za ta območja, ali ukrepe, zajete v drugih razvojnih načrtih, ter ustrezne zakonske, upravne ali pogodbene ukrepe, ki ustrezajo ekološkim zahtevam naravnih habitatnih tipov iz priloge I in vrst iz priloge II na teh območjih³.

Direktiva o habitatih v 8. členu govori tudi o postopku določanja ukrepov in njihovega sofinanciranja. Ta člen določa, da Evropska komisija, v soglasju z državo članico opredeli ukrepe, nujne za ohranitev ali ponovno vzpostavitev ugodnega stanja ohranjenosti prednostnih naravnih habitatnih tipov in prednostnih vrst in oceno njihovega financiranja in sofinanciranja s strani EU (*»Priority Action*

¹ Drugi odstavek 6. člena

² Določene v skladu z merili in postopkom iz petega odstavka 4. člena Direktive o habitatih

³ V prvem odstavku 6. člena

Framework« – v nadaljevanju: PAF). Evropska komisija je državam članicam leta 2012 predlagala, da se pošiljanje ocen sofinanciranja opravi na enoten način za vse države članice, ter, da države članice že kar same opredelijo prednostni okvir ukrepanja (»nacionalni PAF«). Le-ta se nanaša na vse vrste in habitatne tipe za katere so določena območja Natura 2000, torej tudi ptice in neprednostne vrste. Prvi »nacionalni » PAF je Slovenija na Evropsko komisijo poslala oktobra 2013⁴. Novo oceno in nov »nacionalni« PAF za finančno obdobje 2021-2027 je Slovenija pripravila leta 2021⁵. Komisija bi nato ob upoštevanju »nacionalnih« PAF in razpoložljivih virov financiranja na podlagi ustreznih instrumentov EU morala sprejeti prednostni okvir ukrepanja na nivoju EU, ki ga je treba izvesti, vključno z opredelitvijo sofinanciranja. Komisija PAF do sedaj ni sprejela, zanj je trenutno načrtovalsko orodje, s katerim naj bi okrepili financiranje Nature 2000 iz finančnih instrumentov EU.

V pravu EU velja načelo primarnosti prava EU, kar pomeni, da ima pravo EU prednost pred nacionalnim pravom, vključno z ustavnimi določbami. Vse odločitve Sodišča Evropskih skupnosti so zavezujoče za vse organe držav članic, vključno z nacionalnimi sodišči.

Sodišče EU je v zvezi z upravljanjem območij Natura 2000 sprejelo nekaj pomembnih odločitev in sicer:

- da je treba pri vsakem načrtu ali projektu, ki ni neposredno povezan z upravljanjem območja ali zanj potreben, opraviti ustrezno presojo njegovih posledic glede na cilje ohranjanja tega območja, če na podlagi objektivnih dejavnikov ni mogoče izključiti, da bi lahko sam ali v povezavi z drugimi načrti ali projekti pomembno vplival na to območje⁶;
- da je treba sprejeti in izvajati skladen, specifičen in celovit pravni režim za zagotovitev trajnostnega upravljanja in učinkovito varstvo SPA ob upoštevanju ohranitvenih ciljev direktive o pticah⁷;
- da nacionalna zakonodaja ne zagotavlja nujno zadostne zaščite za namene določbe 2. odst. 6. člena Direktive o habitatih v zvezi z vodo, ki ne zagotavlja upravljanja z vodami ali kmetijsko-okoljskih ukrepov, ki so prostovoljni in zgolj svetovalne narave v zvezi s kmetijskimi gospodarstvi, ki se nahajajo na posebnih varovanih območjih⁸;
- da odlok, s katerim država članica, v konkretnem primeru Belgija, določi posebno ohranitveno območje (POO) in opredeli cilje ohranjanja in nekatere preventivne ukrepe, ni eden od „načrtov in programov“, za katere je presoja vplivov na okolje obvezna⁹;
- so države članice glede območij, ki se upravičeno lahko opredelijo kot območja, pomembna za Skupnost, in ki so navedena v nacionalnih seznamih, posredovanih Komisiji, ter zlasti območij s prednostnimi naravnimi habitatnimi tipi ali prednostnimi vrstami, dolžne sprejeti varstvene ukrepe

⁴ Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 – For the EU Multiannual Financing Period 2014-2020

⁵ Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 in Slovenia pursuant to Article 8 of Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (the Habitats Directive) for the Multiannual Financial Framework period 2021 – 2027
https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/C.3.4_IP_PAF_Slovenia_2021-2027_finalV2.pdf

⁶ zadeva C-127/02

⁷ zadeva C -166/04

⁸ zadeva C-96/98

⁹ zadeva C-43/18

za ohranitev ustreznega ekološkega interesa, ki ga imajo ta območja na nacionalni ravni glede na cilj ohranjanja naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, ki ga zasleduje Direktiva¹⁰.

Evropska komisija je sprejela tudi več smernic o razlagi ključnih pojmov in za lažje izvajanje Direktive o habitatih in Direktive o pticah. Ključni dokumenti, vezani na omrežje Natura 2000, so:

- *Upravljanje območij Natura 2000 Določbe člena 6 direktive 92/43/EGS o habitatih*¹¹
- *Presoja načrtov in projektov v zvezi z območji Natura 2000 – metodološke smernice o členu 6(3) in (4) Direktive 92/43/EGS o habitatih*¹².
- *Obvestilo Evropske komisije o določitvi varstvenih ukrepov območij Natura 2000*¹³
- *Obvestilo Evropske komisije o določitvi varstvenih ciljev območij Natura 2000*¹⁴

Obveznosti obeh direktiv so (tudi ob pomoči navedenih smernic) v celoti prenesene v slovenski pravni red s predpisi o ohranjanju narave.

Evropska komisija je sprejela tudi vrsto smernic glede upravljanja območij Natura 2000 v povezavi s specifičnimi sektorji (gozdarstvo, kmetijstvo, energetika, akvakultura, upravljanje voda...) ¹⁵. Te smernice skuša ta program v čim večji meri upoštevati.

Nedavno se je EU na politični ravni zavezala, da bo do leta 2050 dosegla podnebno nevtralnost in izpolnila svoje mednarodne zaveze iz Pariškega sporazuma. V ta namen je Evropski Svet sprejel *Evropski Zeleni dogovor (The European Green Deal; Bruselj, 11. 12. 2019, COM(2019) 640 final)*. Del vsebin oziroma strategij ali drugih dokumentov se veže na ohranjanje narave (vrst in habitatnih tipov) in so predstavljeni v nadaljevanju.

Za udejanjanje Evropskega zelenega dogovora je Evropska komisija maja 2020 sprejela *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030: Vračanje narave v naša življenja (EU Biodiversity strategy for 2030, Bringing nature back into our lives; Bruselj, 20. 5. 2020, COM(2020) 380 final)*. Strategija je sicer tudi del *Osmega okoljskega akcijskega programa (8th Environment Action Programme; UL L št. 114 z dne 12. 4. 2022)*, katerega ena od prednostnih nalog je zaščita, ohranitev in obnova biotske raznovrstnosti in ekosistemov ter izboljšanje naravnega kapitala. Strategija EU za biotsko raznovrstnost je načrt za zaščito narave in preprečevanje propadanja ekosistemov, ki vključuje tudi konkretne ukrepe in zaveze za obnovo degradiranih ekosistemov držav članic. Ključne zaveze do leta 2030 so:

¹⁰ zadeva C-117/03

¹¹ Upravljanje območij Natura 2000 Določbe člena 6 direktive 92/43/EGS o habitatih, 2019: (2019/C 33/01) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0125\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0125(07))

¹² Obvestilo Komisije. Presoja načrtov in projektov v zvezi z območji Natura 2000 – metodološke smernice o členu 6(3) in (4) Direktive 92/43/EGS o habitatih. 2021 (Bruselj, 28 .9. 2021, C(2021) 6913 final): https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/CPVO/metodoloske_smernice_habitati_slo_1.pdf

¹³ Commission note on establishing conservation measures for Natura 2000 sites, September 2013: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/comNote%20conservation%20measures_EN.pdf

¹⁴ Commission note on Setting conservation objectives for Natura 2000 sites, November 2012: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/commission_note2_EN.pdf

¹⁵ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

1. Pravno zavarovati vsaj 30 % kopenskih območij EU in 30 % morskih območij EU ter povezati ekološke koridorje, kot del resnično vseevropskega omrežja narave.
2. Strogo zavarovati vsaj tretjino zavarovanih območij v EU, vključno z vsemi preostalimi pragozdovi in starimi naravnimi gozdovi («*old-growth forest*») v EU.
3. Učinkovito upravljanje vseh zavarovanih območij, opredelitev jasnih ohranitvenih ciljev in ukrepov ter njihovo ustrezno spremljanje.

Svet EU je v odzivu na to sporočilo Komisije (23. oktobra 2020¹⁶) pozval Komisijo, naj cilje politike EU s področja biotske raznovrstnosti vključi v ustrezne prihodnje zakonodajne predloge. Izpostavil je, da je treba te cilje nujno celovito vključiti v druge sektorje, kot so kmetijstvo, ribištvo in gozdarstvo, ter usklajeno izvajati ukrepe EU na teh področjih. Svet pozdravlja cilj vzpostavitve skladnega omrežja dobro upravljanih zavarovanih območij in zavarovanja vsaj 30 % kopenskih območij EU in 30 % njenih morskih območij. Podlaga tega omrežja naj bi bilo omrežje Natura 2000, ki naj bi ga države članice dopolnile z dodatnimi določitvami območij. Strategija pa je bila dokončno sprejeta leta 2021 z resolucijo Evropskega parlamenta¹⁷.

Vezano na ključne zaveze je komisija sprejela delovni dokument *Merila in smernice za določitev zavarovanih območij (Criteria and guidance for protected areas designations)*; Bruselj, 28.1.2022, COM(2022) 23 final). Slednje opredeljujejo nabor meril, ki jih lahko države članice uporabijo za opredelitev zavarovanih območij, opredelitev strogega varstva in smernice za države članice o vzpostavitvi ustreznega upravljanja in spremljanja zavarovanih območij.

Poleg navedenega Strategija za biotsko raznovrstnost postavlja tudi cilje, vezane na obnovo pomembnega deleža degradiranih oz. z ogljikom bogatih ekosistemov na kopnem in na morju preko cele Evrope. Države članice naj bi zagotovile, da se trendi in stanje ohranjanja vseh zavarovanih habitatov in vrst do leta 2030 ne poslabšajo ter da bo vsaj 30 % vrst in habitatov, ki zdaj niso v ugodnem stanju, v navedeni kategoriji ali da bodo vsaj izkazovali močan pozitiven trend do leta 2030. Mehanizem za doseganje tega cilja naj bi bila prihajajoča *Uredba EU o obnovi narave*¹⁸, ki jo je komisija junija 2022 poslala v obravnavo Svetu in Parlamentu EU. Trenutni predlog podaja zavezujoče cilje obnove za posebne habitatne tipe in vrste. Predvideni ukrepi bi morali do leta 2030 zajeti vsaj 20 % kopenskih in morskih območij EU in do leta 2050 vse ostale ekosisteme, ki jih je treba obnoviti. Komisija je v drugi polovici leta 2022 predstavila tudi vseevropsko metodologijo za kartiranje, ocenjevanje in doseganje dobrega stanja ekosistemov¹⁹.

Strategija EU za biotsko raznovrstnost predvideva tudi obnovo sladkovodnih ekosistemov in naravnih funkcij rek. Na tem področju zastavlja cilj, da bo do leta 2030 vsaj 25.000 km rek obnovljenih v stanje ne reguliranih rek, in sicer z odstranitvijo predvsem zastarelih ovir ter obnovo

¹⁶ <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2020/10/23/council-adopts-conclusions-on-the-eu-biodiversity-strategy-for-2030/>

¹⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0277_SL.html

¹⁸ *Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o obnovi narave* (Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on nature restoration, Bruselj, 22.6.2022, COM(2022) 304 final): [Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on nature restoration - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://publications.ec.europa.eu/publications/Proposal-for-a-REGULATION-OF-THE-EUROPEAN-PARLIAMENT-AND-OF-THE-COUNCIL-on-nature-restoration-Publications-Office-of-the-EU-europa.eu)

¹⁹ EU-wide methodology to map and assess ecosystem condition, JRC Publications Repository: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130782>

poplavnih ravnin in mokrišč. V ta namen je Evropska komisija konec leta 2021 objavila tehnične smernice *Biodiversity Strategy 2030: Barrier Removal for River Restoration*²⁰, ki podajajo smernice za določitev lokacij za odstranitev ovir ter pregled finančnih instrumentov EU, preko katerih se ukrepi lahko izvajajo.

Skupaj s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 se bosta izvajali tudi nova *Strategija „od vil do vilic“ za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem* (Bruselj, 20. 5. 2020, COM(2020) 381 final²¹; sprejeto z resolucijo Evropskega parlamenta z dne 20. 10. 2021²²) in nova skupna kmetijska politika (v nadaljevanju: SKP) s spodbujanjem plačilnih shem, ki temeljijo na rezultatih, ki podpirajo dolgoročno trajnost narave in kmetovanja. Skladno s Strategijo „od vil do vilic“ bo komisija sprejela ukrepe za zmanjšanje skupne uporabe in tveganja kemičnih pesticidov za 50 % do leta 2030. Med drugim so cilji te strategije tudi, da je treba vsaj 10 % kmetijskih površin ponovno vključiti med visoko raznovrstne značilnosti pokrajine; da mora biti do leta 2030 vsaj 25 % kmetijskih zemljišč v EU obdelovanih ekološko; da je treba obrniti upadanje genske raznovrstnosti. Obe omenjeni strategiji bosta bistveno prispevali tudi k cilju zaustavitve zmanjševanja števila oprasovalcev, ki je ključen cilj *Pobude EU za oprasovalce*²³, sprejete leta 2018.

Za doseganje zastavljenih ciljev na področju kmetijstva je bistvenega pomena, da se okrepijo prizadevanja za varstvo rodovitnosti tal, zmanjšanje erozije tal in povečanje organske snovi v tleh. V podporo temu je Evropski parlament leta 2021 sprejel novo *Resolucijo o varstvu tal* (Resolution on soil protection, 2021/2548(RSP)²⁴. Novembra 2021 je bila sprejeta *Strategija za tla do leta 2030: Koristi zdravih tal za ljudi, hrano, naravo in podnebje* (Bruselj, 17. 11. 2021, COM(2021) 699 final). Vsebine vezane na ohranjanje narave se vežejo predvsem: (i) na omejitvev osuševanja mokrišč in organskih tal ter obnovo upravljanih in izsušenih šotišč, da bi se ohranile in povečale zaloge ogljika v tleh, čim bolj zmanjšala tveganja poplav in suše ter povečala biotska raznovrstnost; (ii) na ukrepe, po možnosti v okviru zakonodaje o obnovi narave, za povečanje biotske raznovrstnosti na kmetijskih zemljiščih; (iii) na sanaciji onesnaženih tal. V povezavi z biotsko raznovrstnostjo bo komisija med drugim okrepila prizadevanja za kartiranje, oceno, zaščito in obnovo biotske raznovrstnosti tal ter podprla ustanovitev svetovnega observatorija za biotsko raznovrstnost tal.

Za ohranjanje gozdnih ekosistemov na nivoju EU skladno s Strategijo za biotsko raznovrstnost je bila sprejeta *Nova strategija EU za gozdove do leta 2030* (Bruselj, 16. 7. 2021, COM/2021/572 final; sklep Sveta EU, 5. 11. 2021²⁵). Slednja vključuje ukrepe za krepitev varstva in obnove gozdov ter trajnostnega gospodarjenja z gozdovi ter ukrepe za izboljšanje spremljanja in učinkovitega decentraliziranega načrtovanja gozdov v EU, da se zagotovijo odporni gozdni ekosistemi in omogoči, da gozdovi izpolnjujejo svojo večnamensko vlogo. Strategija se osredotoča tudi na trajnostno pogozdovanje, spremlja pa jo časovni načrt za zasaditev vsaj treh milijard dodatnih dreves v EU do leta 2030 - sadnja in gojenje rastišču primernih drevesnih vrst, prilagojenih tudi funkcijam gozdov, ki jih gozd zagotavlja. Strategija med drugim predvideva strogo zaščito zlasti vseh pragozdov in starih naravnih gozdov, pri čemer izpostavlja njihovo kartiranje ter vzpostavitev režima njihovega varstva.

²⁰ <https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2022/50045-Barrier-removal-for-river-restoration.pdf>

²¹ https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

²² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0425_EN.html

²³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0104_SL.html

²⁴ <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1660535&t=d&l=en>

²⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13537-2021-INIT/sl/pdf>

Komisija bo naknadno predložila tudi zakonodajni predlog za okvir za spremljanje gozdov, poročanje o njih in zbiranje podatkov na ravni EU z uporabo tehnologij daljinskega zaznavanja in geoprostorskih podatkov, povezanih s spremljanjem tal.

Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 poudarja tudi, da je treba pospešiti izvajanje *Uredbe (EU) 1143/2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst*²⁶ ter drugo zadevno zakonodajo in mednarodne sporazume. Cilj bi moral biti čim bolj zmanjšati ter po možnosti odpraviti vnos in naselitev tujerodnih vrst v EU. Cilj je zmanjšati delež prisotnih invazivnih tujerodnih vrst za 50 % in ohranjati število vrst z rdečega seznama (ki jih invazivne tujerodne vrste ogrožajo). Ta uredba državam članicam EU nalaga izvajanje ukrepov za preprečevanje, zgodnje odkrivanje in hitro odstranitev ter obvladovanje invazivnih tujerodnih vrst, ki so uvrščene na Seznam invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo. Uredba določa pravila za preprečevanje, čim večje zmanjšanje in ublažitev škodljivih vplivov namernega in nenamernega vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst na biotsko raznovrstnost v Uniji. Z obvladovanjem invazivnih tujerodnih vrst zmanjšujemo ali preprečujemo njihove negativne vplive na domorodne vrste in njihove habitate ter habitatne tipe in negativne vplive na ekosistemske storitve, gospodarstvo, blaginjo in zdravje ljudi.

1.1.2 Pravni red Republike Slovenije

Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06 – ORZVO187, 20/06, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16, 61/17 – GZ, 21/18 – ZNOrg, 84/18 – ZIURKOE, 158/20 in 44/22; v nadaljevanju: ZVO-2) vzpostavlja sistemski okvir za ohranjanje narave, bistveni del katere je ohranjanje biotske raznovrstnosti. Tako ZVO-2 zagotavlja varstvo okolja pred obremenjevanjem kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj in v tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja. Namen varstva okolja je spodbujati in usmerjati tak družbeni razvoj, ki omogoča dolgoročne danosti za človekovo zdravje, počutje in kakovost življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Ohranjanje narave je vpeto v sistem varstva okolja s skupnim načrtovanjem in programiranjem, združenimi postopki okoljskih presoj, skupnim urejanjem spremljanja stanja okolja, obveščanjem javnosti o okoljskih podatkih in dostopu do njih, okoljskimi dajatvami za rabo naravnih dobrin, nevladnimi organizacijami na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu, in urejanjem koncesij na naravnih dobrinah. Tako ureja ZVO-2 skupen nacionalni program varstva okolja, ki vsebuje tudi nacionalni program varstva narave 2020 - 2030. Operativni programi varstva okolja so opredeljeni v 73. členu ZVO-2. Sprejema jih Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada) po postopku, določenem v 74. členu ZVO-2.

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo, 61/06 - ZDru-1, 8/10 - ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb in 105/22 – ZZNŠPP; v nadaljevanju:

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32014R1143>

ZON) vzpostavlja celovit sistem ohranjanja narave, katerega namen je varstvo naravnih vrednot in ohranitev sestavin biotske raznovrstnosti. Opredeljuje predmete, načine in ukrepe varstva, organiziranost, financiranje, programiranje in načrtovanje varstva narave in druge vsebine, potrebne za učinkovitost na tem področju. Med predmete varstva zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti, ki so območno določeni oziroma določljivi, se uvrščajo habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, habitati zavarovanih in mednarodno varovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (v nadaljevanju: območja Natura 2000), ki sestavljajo evropsko ekološko omrežje. Predmeti varstva so tudi ogrožene, zavarovane in mednarodno varovane prosto živeče rastlinske in živalske vrste. Vsi predmeti varstva so določeni z ustreznim podzakonskim predpisom, aktom ministra, pristojnega za varstvo narave ali uredbo Vlade.

Postopke v zvezi z območji Natura 2000 opredeljuje ZON, ki določa območja Natura 2000 kot ekološko pomembna območja, v Evropski uniji nepogrešljiva za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic – POV ter drugih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov – POO. Zaradi različnega postopka določanja območij so POV v Uredbi o območjih Natura 2000²⁷ določena tudi že kot območja Natura 2000. POO se do odločitve Evropske komisije z notranjo zakonodajo določajo le kot pPOO oziroma potencialna območja Natura 2000. Najpozneje šest let po odločitvi Evropske komisije pa jih mora država članica določiti kot POO. Republika Slovenija je POO, ki so hkrati postala posebna varstvena območja ali območja Natura 2000, določila z uredbo januarja 2012 in predpisala, da se za varstvo teh območij do sprejema novega programa upravljanja v skladu s spremenjenim 13. členom uredbe uporabljajo podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje, kot so določeni v Operativnem programu – programu upravljanja območij Natura 2000. V skladu z obvestilom Evropske komisije mora določitev POO vključevati določitev varstvenih ciljev in varstvenih ukrepov za njihovo doseganje, ki ustrezajo ekološkim zahtevam vrst in habitatnih tipov, za katere je posamično območje določeno²⁸. Leta 2015 je bil sprejet Program upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)²⁹ v katerem so se varstveni cilji in varstveni ukrepi določili skladno z obvestilom komisije.

Varstvo POV in POO zajema varstvo ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Zagotavlja se z ukrepi za doseganje varstvenih ciljev (v nadaljevanju: varstveni ukrepi). Varstveni ukrepi so ukrepi po ZON in ukrepi po drugih predpisih, ki lahko prispevajo k ohranitvi območij Natura 2000 in med katere se uvrščajo različni načrti trajnostnega gospodarjenja ali upravljanja naravnih dobrin, pa tudi oblike varstva na podlagi pogodb npr. po predpisih o kmetijstvu, gozdarstvu (domačih in EU)³⁰. Varstveni ukrepi se določijo s posebnim programom upravljanja, ki ga sprejme Vlada kot operativni program varstva okolja, katerega vsebino in postopek sprejemanja določa ZVO-2 (drugi odstavek 33. člena ZON). Dodatno 24. člen ZON pravi, da Vlada

²⁷ Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18) (<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED283>)

²⁸ Obvestilo Komisije glede določitve posebnih ohranitvenih območij, maj 2012 (https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/commission_note_EN.pdf)

²⁹ Program upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020), http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/Program_upravljanja/PUN_ProgramNatura.pdf

³⁰ Drugi odstavek 33. člena ZON

predpiše podrobnejše načine varstva in (točka 5) tudi »ravnanja in omejitve v zvezi z dejavnostmi, posegi ali aktivnostmi, ki posledično vsaka zase ali ena v povezavi z drugo povzročajo ogroženost rastlinskih ali živalskih vrst, njihovih habitatov ali ekosistemov«.

Varstveni ukrepi po ZON so neposredni in posredni ukrepi. Med neposredne ukrepe se uvrščajo zlasti pogodbeno varstvo in skrbništvo, obnovitev ter začasno zavarovanje in zavarovanje. Eden od najpomembnejših posrednih ukrepov varstva območij Natura 2000 je presoja sprejemljivosti vplivov planov ali posegov v naravo na varstvene cilje območij Natura 2000. Presoja sprejemljivosti je urejena za plane v okviru izvedbe postopka celovite presoje vplivov na okolje (CPVO postopek), ki se izvaja na podlagi predpisov o varstvu okolja, za posege v naravo pa v okviru okoljevarstvenega soglasja, naravovarstvenega soglasja, dovoljenja za poseg v naravo oziroma drugega dovoljenja. Podrobneje je urejena na podlagi ZON (33a., 101., 101a., 101b., 101c., 101d., 101e., 101f., 104a. in 105a. člen), Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) in Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11) ter poteka skladno z zahtevami Direktive o habitatih že od dneva pristopa Republike Slovenije k Evropski uniji.

Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 (v nadaljevanju: program upravljanja) določa iz nabora z zakonodajo določenih ukrepov tiste varstvene ukrepe, ki so potrebni za doseganje varstvenih ciljev območij Natura 2000, poleg tega ureja vključevanje strokovnih vsebin v zakonske, upravne in pogodbene ukrepe, največkrat pa vključevanje v sistem drugih načrtovanj (npr. v načrte upravljanja zavarovanih območij, gozdno gospodarske načrte, načrte ribiškega upravljanja oziroma ribiško-gojitvene načrte, načrte upravljanja voda). Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot se vključujejo tudi v ukrepe varstva kulturne dediščine. Če se varstvene in razvojne usmeritve nanašajo na kulturno krajino ali spomenike oblikovane narave, varovane na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11-ORZVKD39, 90/12 in 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg; v nadaljevanju: ZVKD-1), se varstvene in razvojne usmeritve naravnih vrednot določijo v soglasju z ministrom, pristojnim za kulturno dediščino.

10. člen ZON določa, da se določbe ZON o dolžnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ne uporabljajo:

- pri izvajanju nujnih ukrepov in del zaščite, reševanja in pomoči v primeru naravne ali druge nesreče v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- pri izvajanju izrednih ukrepov v času povečane stopnje ogroženosti v zvezi z intervencijo v primeru naravne nesreče zaradi škodljivega delovanja voda v skladu s predpisi, ki urejajo vode, ki so nujna dela pri izvajanju zaščite, reševanja in pomoči v času povečane stopnje ogroženosti zaradi škodljivega delovanja voda;
- pri izvajanju nujnih ukrepov obrambe države v skladu s predpisi o obrambi.

Izjema iz prve in druge alineje prejšnjega odstavka velja od trenutka nastanka naravne ali druge nesreče do dneva, ko pristojni organ v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, odloči, da so zagotovljeni pogoji za prenehanje intervencije. Izjema iz tretje alineje prejšnjega odstavka pa v času povečane nevarnosti napada na državo, neposredne vojne nevarnosti

ter razglašenega izrednega ali vojnega stanja do dneva preklica teh stanj v skladu s predpisi o obrambi. Pri izvajanju nujnih del in izrednih ukrepov je treba v čim večji meri upoštevati potrebe ohranjanja narave. Na podlagi določil Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 51/06 – uradno prečiščeno besedilo in 97/10, 21/18 – ZNOrg in 117/22) aktivnosti ob naravnih nesrečah vodi pristojni poveljnik Civilne zaščite. Programe izvajanja aktivnosti za odpravo posledic naravnih nesreč v skladu z Zakonom o odpravi posledic naravnih nesreč (Uradni list RS, št. 114/05 – uradno prečiščeno besedilo, 90/07, 102/07, 40/12 – ZUJF in 17/14) sprejme Vlada. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN) mora v 60 dneh od prenehanja okoliščin iz prvega odstavka 10. člena ZON ugotoviti vpliv izvajanja nujnih del in izrednih ukrepov na cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot.

Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 - popr., 39/13 - odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18) (v nadaljevanju: Uredba o območjih Natura 2000) določa posebna območja varstva oziroma območja Natura 2000, varstvene cilje na teh območjih in varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske unije, ter druga pravila ravnanja za ohranjanje teh območij.

V Uredbi o območjih Natura 2000 je podrobneje urejeno načrtovanje varstva območij Natura 2000 in potencialnih območij Natura 2000. To načrtovanje je zelo podobno za obe vrsti območij, zato so v nadaljevanju tega programa upravljanja POV in POO obravnavana skupaj kot posebna varstvena območja (PVO), za katera se uporablja izraz »območja Natura 2000«.

Uredba v 12. členu določa pripravo Programa upravljanja območij Natura 2000, torej pričujočega dokumenta, ki je temeljni načrtovalski dokument, namenjen uresničevanju varstvenih ciljev na območjih Natura 2000. Program upravljanja vključuje za posamezno območje Natura 2000 opredelitev podrobnih varstvenih ciljev, določitev varstvenih ukrepov ali podrobnejših varstvenih usmeritev, njihovih nosilcev oziroma izvajalcev ter finančnih virov. Podrobnejša vsebina programa upravljanja je opisana v poglavju 1.3.3 Sestava Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028. Varstveni ukrepi se pripravijo ob upoštevanju značilnosti posameznega območja Natura 2000, vključno s socio-demografskimi, ekonomskimi in kulturnimi značilnostmi, dejanskega stanja v ekosistemu ter obstoječih in pričakovanih dejavnikov ogrožanja.

Uredba določa tudi, da je program upravljanja operativni načrt s področja ohranjanja narave, ki ga sprejme Vlada na predlog ministrstva v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.³¹

Zakon o urejanju prostora (ZUreP-3) (Uradni list RS, št. 199/21; v nadaljevanju: ZUreP-3) katerega cilji urejanja prostora so med drugim: (i) ustvarja in varuje pestrosti, prepoznavnosti in kakovosti krajine; (ii) omogoča prilagajanje na podnebne spremembe; (iii) omogoča prehod v nizkoogljično družbo, ki temelji na krožnem gospodarstvu, zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov, učinkoviti rabi energije in uporabi obnovljivih virov energije; (iv) omogoča varstvo okolja, ohranjanje narave, varovanje kulturne dediščine, varovanje kmetijskih zemljišč in drugih kakovosti prostora.

S tem zakonom se v slovenski pravni red prenašajo:

³¹ 13. člen Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)

- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2001/42/ES z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje (UL L št. 197 z dne 21. 7. 2001, str. 157), v delu, ki se nanaša na presojo vplivov načrtov in programov na okolje, če gre za prostorske akte;
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2011/92/EU z dne 13. decembra 2011 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (UL L št. 26 z dne 28. 1. 2012, str. 1), zadnjič spremenjena z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2014/52/ES z dne 16. aprila 2014 o spremembi Direktive 2011/92/EU o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (UL L št. 124 z dne 25. 4. 2014, str. 1), v delu, ki se nanaša na združitev presoje vplivov posega na okolje s postopkom umeščanja, podrobnejšega načrtovanja in dovoljevanja prostorskih ureditev državnega pomena;
- Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193), v delu, ki se nanaša na presojo sprejemljivosti planov in programov ter posegov v naravo, če so ti združeni s celovito presojo vplivov na okolje prostorskih aktov ter presojo vplivov na okolje v okviru postopka umeščanja, podrobnejšega načrtovanja in dovoljevanja prostorskih ureditev državnega pomena;
- Direktiva 2014/89/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. julija 2014 o vzpostavitvi okvira za pomorsko prostorsko načrtovanje (UL L št. 257 z dne 28. 8. 2014, str. 135).

Izhajajoč iz naštetih Direktiv je v ZUreP-3 predpisana izvedba celovite presoje vplivov na okolje in presoje sprejemljivosti na varovana območja, v postopku priprave prostorskega akta. Prav tako je v postopkih državnega prostorskega načrtovanja predvidena izvedba presoje vplivov na okolje oziroma presoje sprejemljivosti posega na varovana območja.

Nadalje je v ZUreP-3 predvideno načrtovanje območij prostorskih ureditev kot drugih ureditvenih območij, ta so med drugim namenjena za izvajanje ukrepov na področju varstva okolja, ohranjanja narave in varstva kulturne dediščine ter ohranjanja prepoznavnih značilnosti krajine.

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt, 61/17 – ZUreP-2 in 199/21 – ZUreP-3); v nadaljevanju: SPRS) si med svoje cilje postavlja vključenost posameznih sestavin varstva okolja v načrtovanje prostorskega razvoja dejavnosti, ter spodbujanje ohranjanja biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in naravnih procesov kot bistvenih sestavin kakovostnega naravnega okolja.

Zakon o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04, 61/06-ZDru-1 in 46/14 – ZON-C in 21/18 – ZNOrg; v nadaljevanju: ZVPJ) ureja varstvo in rabo podzemnih jam, varstvene režime, ukrepe varstva in druga pravila ravnanja, vključno z obnovitvijo podzemnih jam, ki so onesnažene ali poškodovane. Veliko območij Natura 2000 je določenih prav zaradi vrst, vezanih na podzemne jame oziroma na habitatni tip HT 8310 Jame, ki niso odprte za javnost.

Podzemne jame so naravne vrednote državnega pomena in so v lasti države.³²

³² 5. člen ZVPJ

Za varstvo podzemnih jam se prednostno uporabljajo določbe ZVPJ, subsidiarno pa se uporabljajo tudi določbe predpisov, ki urejajo ohranjanje narave. Tako ZVPJ ureja obvezna pravila ravnanja v zvezi z jamami, pri čemer obravnava različne vidike človekovega ravnanja, ki lahko vplivajo na vrednostne lastnosti podzemnih jam. Kot eno od takih ravnanj obravnava tudi odkrivanje in raziskovanje jam ali njihovih delov, pri čemer zahteva, da je oseba, ki odkriva in raziskuje podzemne jame za to posebej usposobljena, seznanjena s pravili njihovega varstva ter vpisana v evidenco usposobljenih jamarjev pri pristojnem ministrstvu. Na podlagi ZVPJ se 14.196 do sedaj znanih podzemnih jam glede režima vstopa razvršča na zaprte jame (ki so izjemno občutljive in ranljive in v katere se lahko vstopi le izjemoma, če gre za raziskovalne ali varstvene namene; takih jam je 6), na odprte jame z nadzorovanim vstopom (ki so ranljive zaradi pogostega obiskovanja in za katere je potreben nadzor nad vstopanjem in redno spremljanje stanja; takih jam je 282) ter na odprte jame s prostim vstopom (take so vse preostale jame). ZVPJ za vse podzemne jame določa varstveni režim z določitvijo prepovedanih ravnanj v sami jami in natančno določenimi izjemami, ki so večinoma vezane na izdajo posebnih dovoljenj. Posebej se določa tudi obvezen način ravnanja, ko se zaradi prevlade drugih javnih interesov nad interesom ohranitve naravne vrednote lahko jama uniči. Zaradi varstva jam se lahko izvajajo tudi ukrepi njihovega varstva, kot so skrbništvo, zavarovanje, začasno zavarovanje in obnovitev. Posebej podrobno in prilagojeno značilnostim podzemnih jam je razdelan institut skrbništva jam.

Dovoljena raba podzemne jame je mogoča samo na podlagi podeljene koncesije za rabo jame, pri čemer koncesija ni potrebna za oskrbo prebivalstva s pitno vodo. Na samo izvajanje koncesije je vezana vrsta zakonskih določb, ki med drugim urejajo dovoljenje za ureditev odprte jame. Posebna skrb je namenjena vodenju obiskovalcev po podzemnih jamah. Zahtevano je usposabljanje za jamske vodnike, s poudarkom na varstvu podzemnih jam, preizkus usposobljenosti ter vpis v evidenco jamskih vodnikov pri ministrstvu.

Akcijski načrt za obravnavanje prednostnih poti vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo (2022–2027) sprejet s sklepom ministra št. 542-23/2022-2550-18 z dne 20. 5. 2022³³ vsebuje cilje in aktivnosti za obravnavanje treh prednostnih poti vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst. Strateški cilji opredeljeni v Akcijskem načrtu so zastavljeni z namenom ohranjanja ogroženih vrst in habitatnih tipov, ki so zaradi invazivnih tujerodnih vrst (v nadaljevanju: ITV) najbolj ogroženi, prednostno na zavarovanih območjih, območjih Natura 2000 in drugih naravovarstveno pomembnih območjih. Operativni cilj 6.1.4: predvideva, da bodo cilji za obvladovanje ITV in preprečevanje njihovega širjenja vključeni v program upravljanja območij Natura 2000.

Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30)³⁴ izpostavlja tri področja delovanja: (i) varovanje, ohranjanje in izboljševanje naravnega kapitala; (ii) razvoj v smeri nizkoogljične družbe, ki učinkovito ravna z viri, preprečuje odpadke in jih ponovno uporablja ali reciklira; ter (iii) varstvo pred okoljskimi tveganji. ReNPVO20–30 predvideva, da se bo z ukrepi za varovanje, ohranjanje in izboljševanje naravnega kapitala Slovenije³⁵ med drugim

³³ Akcijski načrt za obravnavanje prednostnih poti vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo unijo (2022 – 2027) https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Narava/Invazivne-vrste/akcijski_nactr_obravnavanje_prednostnih_poti_vnosa_2022_2027.pdf

³⁴ Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (Uradni list RS, št. 31/20 in 44/22 – ZVO-2): <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO1985>

³⁵ Točka 4. Usmeritve in cilji za varstvo okolja, ohranjanje narav in upravljanje voda

ohranjala visoka stopnja biotske raznovrstnosti in varovale naravne vrednote. Obseg javnega interesa pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in varstvu naravnih vrednot opredeljuje Nacionalni program varstva narave (v nadaljevanju: NPVN³⁶), ki je sestavni del NPVO. Biotska raznovrstnost in naravne vrednote sta vsebinska temelja NPVN, za katera so določeni cilji in usmeritve, ki se bodo v praksi udeležili z ukrepi Programa varstva rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in ekosistemov in Programa ustanavljanja zavarovanih območij in obnovitve naravnih vrednot ter Strateškega načrta ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji.

V posebni preglednici so zbrani vsi ukrepi, potrebni za popolno doseganje svetovnih ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti skladno s 6. členom Konvencije o biološki raznovrstnosti (Aichijski cilji). Te je treba obravnavati skupaj z dolgoročnimi cilji in usmeritvami NPVN, ukrepi preglednice in preostalimi poglavji ReNPVO 2020–2030 (predvsem o tleh, vodah, biološki varnosti in podpornih ukrepih). Med cilji NPVN za ohranjanje biotske raznovrstnosti je izpostavljen cilj ohranjanje ugodnega stanja obsega in kakovosti habitatnih tipov, zlasti tistih na ekološko pomembnih območjih in območjih Natura 2000.

NPVN še dodaja, da se bodo načrtovani ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot izvajali na zavarovanih območjih in širše na območjih Natura 2000. Dodatne širitve območij Natura 2000 niso predvidene, predvidena pa je širitev širših zavarovanih območij.

Akti o ustanovitvi zavarovanih območij

Eden od najpomembnejših in tradicionalnih varstvenih ukrepov ohranjanja narave je zavarovanje oziroma ustanovitev zavarovanega območja. Zavarovana območja so ožja in širša. Med širša zavarovana območja se uvrščajo krajinski, regijski in narodni parki, ustanavljajo pa se zaradi varstva naravnih vrednot, ohranjanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Pri ožjih zavarovanih območjih, ki so naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat, se za ohranjanje biotske raznovrstnosti uporabljata zlasti oba naravna rezervata.

V Sloveniji je ustanovljenih več zavarovanih območij, ki imajo del ali celotno površino na območju ali območjih Natura 2000. Praviloma se pri ohranjanju biotske raznovrstnosti na zavarovanih območjih zagotavlja tudi varstvo območij Natura 2000.

Ustanovitev zavarovanega območja, varstvene in razvojne cilje, varstvene režime in druga obvezna pravila ravnanja pa tudi način upravljanja zavarovanega območja in upravljavca, določa pravni akt o ustanovitvi območja, ki je lahko zakon, uredba vlade ali odlok lokalne skupnosti. Naloge in javna pooblastila upravljavca zavarovanega območja določa okvirno že ZON, v aktu o ustanovitvi zavarovanega območja pa so naloge javne službe podrobneje določene glede na značilnosti posameznega območja.

Najpomembnejši akti o ustanovitvi zavarovanih območij, ki jih je ustanovila država in obsegajo tudi območja Natura 2000, na katerih se izvaja tudi upravljanje območja z javno službo ali podeljeno koncesijo so: Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list RS, št. 52/10, 46/14 – ZON-C, 60/17 in 82/20), Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, 46/14 - ZON-C, 60/17 in 82/20), Zakon o spominskem parku Trebče (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, Uradni list RS, št. 8/90, 110/02 – ZGO-1 in 119/02 – ZON-A), Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline (Uradni list RS,

³⁶ Točka 5.1 Biotska raznovrstnost in naravne vrednote – Nacionalni program varstva narave

št. 29/01, 46/14 – ZON-C in 48/18), Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 75/13 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Uradni list RS, št. 107/04, 114/04 – popr., 83/06, 71/08, 77/10 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Kolpa (Uradni list RS, št. 85/06, 46/14 – ZON-C in 54/18), Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje (Uradni list RS, št. 112/08 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Radensko polje (Uradni list RS, št. 104/11 in 80/18) in Uredba o Naravnem rezervatu Ormoške lagune (Uradni list RS, št. 23/17). Med občinskimi zavarovanji so taka območja Notranjski regijski park, Krajinski park Logarska dolina, Krajinski park Pivška presihajoča jezera, Krajinski park Zgornja Idrijca, Krajinski park Debeli rtič in Krajinski park Središče ob Dravi.

1.2 Omrežje Natura 2000 v Sloveniji

Slovenija je ena izmed biotsko najbogatejših držav, kar potrjujejo številne tuje in domače študije. Raznoverstnost se kaže tudi v zelo visokem deležu ozemlja države, vključenega v omrežje Natura 2000, ki ga je Slovenija razglasila 1. maja 2004, sočasno z vstopom v EU in ga nato povečala in dopolnila še leta 2013. Sledili so še manjši popravki v letih 2012, 2014, 2016 in 2019.

Danes je v Sloveniji 355 območij Natura 2000, od tega 324 POO in 31 PVO. Skupaj pokrivajo 7.681,1 km² oziroma dobrih 37 % ozemlja države. To uvršča Slovenijo na prvo mesto v EU po deležu ozemlja, vključenega v omrežje Natura 2000.

Preglednica 1: Podatki o površinah območij Natura 2000 za Slovenijo (vir: ZRSVN).

| Biogeografska regija | Kopenske površine (km ²) | | | Morske površine (km ²) | | | Delež (%) Slovenije v: | | |
|----------------------------|--------------------------------------|-----------------|----------------|------------------------------------|------------|-------------|------------------------|-------------|-------------|
| | POO | PVO | NATURA 2000 | POO | PVO | NATURA 2000 | POO | PVO | NATURA 2000 |
| <i>Alpska</i> | 3.669,4 | 2.942,6 | 4.163,8 | 0 | 0 | 0 | 47,9 | 38,4 | 54,4 |
| <i>Celinska</i> | 2.967,2 | 2.126,5 | 3.511,7 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 23,5 | 16,9 | 27,8 |
| <i>Morska mediteranska</i> | 0 ³⁷ | 0 ³⁸ | 0,1 | 0,8 | 5,0 | 5,4 | 0,4 | 2,3 | 2,6 |
| Skupaj | 6.636,6 | 5.069,1 | 7.675,6 | 0,9 | 5,1 | 5,5 | 32,4 | 24,8 | 37,5 |

Območja Natura 2000 so določena zaradi zagotavljanja ugodnega stanja habitatov evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov. Z Naturo 2000 Slovenija tako varuje 205 živalskih in 28 rastlinskih vrst ter 60 habitatnih tipov, kar predstavlja nekaj več kot 10 % vseh vrst in habitatnih tipov Nature 2000 v EU.

Preglednica 2 – Število kvalifikacijskih³⁹ vrst in habitatnih tipov (HT) po direktivah (Vir: Petkovšek 2017)⁴⁰

| | Število kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov |
|--------------------------------------|---|
| Število vrst – Direktiva o pticah | 119 |
| Število vrst – Direktiva o habitatih | 114 (9) |
| Število HT – direktiva o habitatih | 60 (16) |
| Število vrst in HT – skupaj | 293 (25) |

OPOMBA: V oklepaju je navedeno število prednostnih vrst in HT za ohranitev katerih je Skupnost še posebej odgovorna glede na delež njihovega naravnega območja razširjenosti, ki leži na ozemlju iz 2. člena; te prednostne vrste in HT so v prilogah II in I označene z zvezdico (*) – 1. člen (h) Direktive o habitatih.

³⁷ Površina je manjša od 0,1 km²

³⁸ Površina je manjša od 0,1 km²

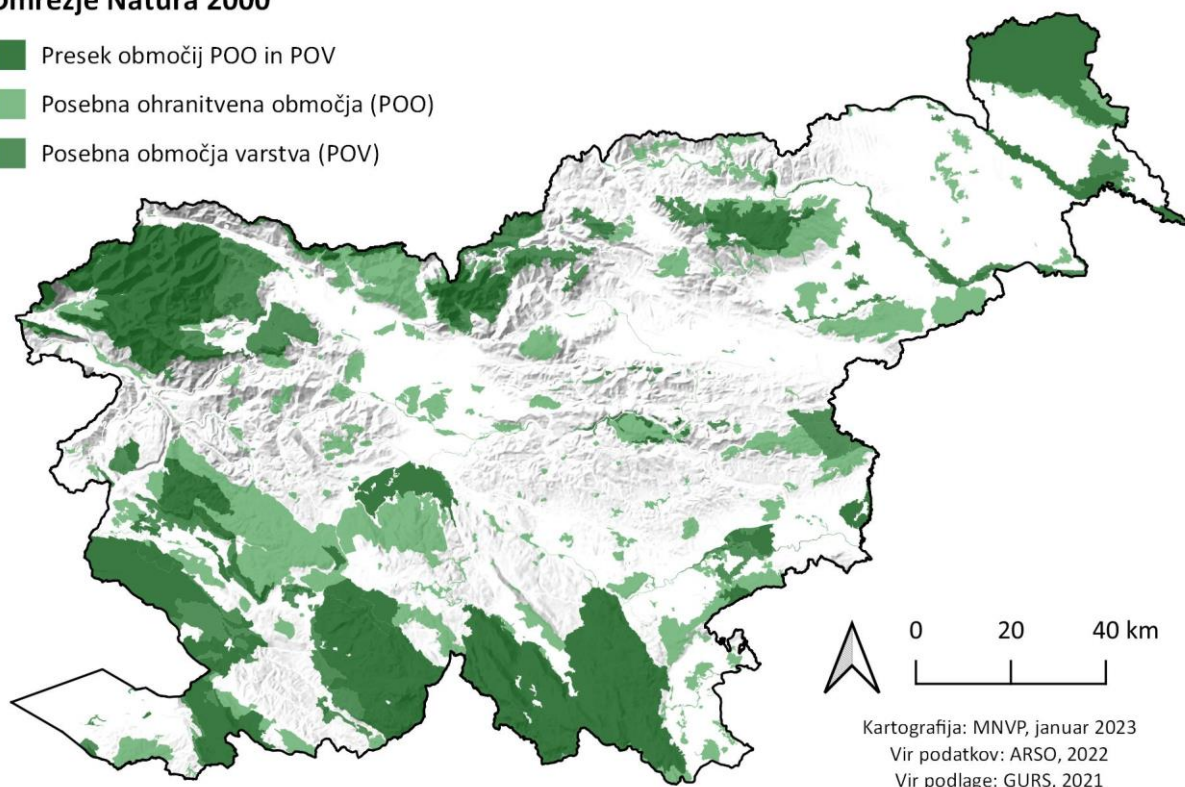
³⁹ Kvalifikacijska vrsta / HT je vrsta / HT Nature 2000, za katerega je razglašeno območje Nature 2000. Vsako območje Nature 2000 ima vsaj eno kvalifikacijsko vrsto ali HT.

⁴⁰ Petkovšek, 2017: Slovensko omrežje Natura 2000 v številkah / Slovenian Natura 2000 network in numbers. Varstvo narave, 30, 99-126. https://zrsvn-varstvonarave.si/wp-content/uploads/2019/07/Petkovsek_4946.pdf

Ustreznost določitve zadostnosti omrežja Natura 2000 se preverja z indeksom zadostnosti, ki temelji na številu vrst in habitatnih tipov, ustrezno vključenih v omrežje. Slovensko omrežje Natura 2000 po njegovih dopolnitvah (zadnja v letu 2019) ustrezno vključuje 97 % prednostnih vrst in habitatnih tipov. Za 3 % vrst je stanje trenutno premalo poznano, da bi jih lahko ustrezno vključili v omrežje Natura 2000. Kazalnik zadostnosti za Slovenijo pa znaša 98 (od 100)⁴¹.

Omrežje Natura 2000

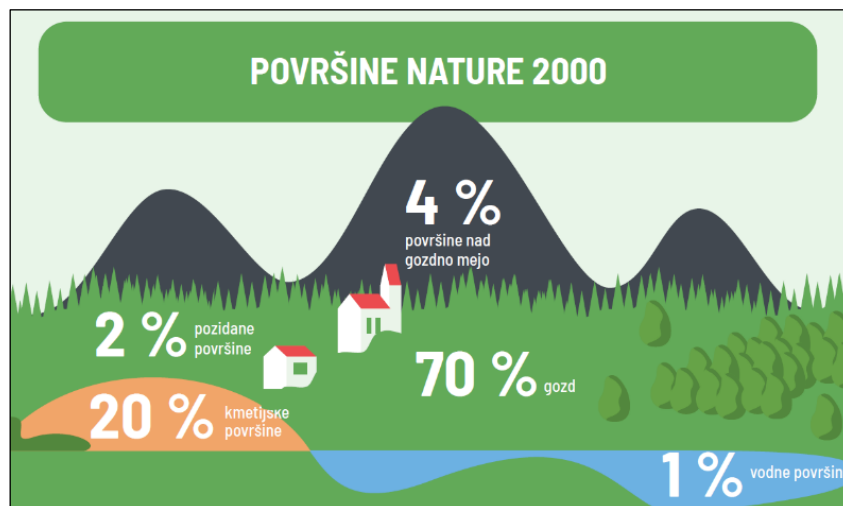
- Presek območij POO in POV
- Posebna ohranitvena območja (POO)
- Posebna območja varstva (POV)



Slika 1: Omrežje Natura 2000 v Sloveniji.

Gozdov je 70 odstotkov slovenskega omrežja Natura 2000. Od negozdnih površin kmetijska zemljišča v uporabi pokrivajo okoli 20 odstotkov površin Natura 2000, med njimi so najpomembnejši ekstenzivni travniki (13 %). Nad gozdno mejo je 4 odstotke površin. Celinskih voda je površinsko le za dober odstotek, vendar so življenjski prostor velikega števila kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Pomembno vlogo v omrežju Natura 2000 imajo jame, ki so predmet ohranjanja na več kot 70 območjih. Človekova bivališča so pomembna za razmnoževanje, počivanje oziroma prezimovanje nekaterih vrst, zlasti iz skupin ptic (npr. bela štoklja, veliki skovik) in sesalcev (npr. netopirji), zato so v omrežju Natura 2000 bistvena tudi nekatera pozidana območja, predvsem stavbe kot kulturni spomeniki. Urbanih površin je skupaj 2 odstotka.

⁴¹ Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2022: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/porocilo_o_okolju_2022.pdf



Slika 2: Površine območij Natura 2000 v Sloveniji glede na rabo (vir: LIFE-IP NATURA.SI)

Omrežje Natura 2000 je v večini držav EU, vključno s Slovenijo, določeno in vključuje najbolj ohranjene habitate evropsko ogroženih vrst oziroma habitatnih tipov. Pregled njihovega stanja ohranjenosti se v vseh državah članicah EU izvaja vsakih šest let po pretežno enotni metodologiji. Zadnji poročili o stanju ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na podlagi 17. člena Direktive o habitatih in 12. člena Direktive o pticah tako obsegata obdobje od leta 2013 do leta 2018⁴². Te ocene so bile tudi ena od osnovnih strokovnih podlag za ta dokument. Še bolj natančne informacije o stanju vrst in habitatnih tipov za določitev dolgoročnih ter kratkoročnih ciljev programa upravljanja se je pridobilo tekom procesa priprave tega dokumenta, in sicer na številnih delavnicah s strokovnjaki za posamezne vrste oz. habitatne tipe. Ti so podali ocene stanja vrst in habitatnih tipov po posameznih območjih Natura 2000, pri čemer so izhajali iz obstoječe literature in raziskav, v kolikor pa to ni bilo na razpolago, pa so podali oceno na podlagi svojega znanja (t.i. »best expert opinion«).

Ocena stanja vrst in habitatnih tipov za posamezno območje Natura 2000 je podana v poročilu Pregled stanja vrst in habitatnih tipov omrežja Natura 2000⁴³. V slednjem ugotavljajo, da je stanje vrst specialistov izrazito slabše v primerjavi z vrstami, ki imajo širše ekološke zahteve. Izpostavljeno je predvsem neugodno stanje nekaterih skupin vrst in habitatnih tipov. V tem pogledu izpostavlja predvsem gozdne kure in vrste, ki potrebujejo večje količine mrtve lesne mase (npr. detli, hrošči), kot tudi vse skupine vrst vezane na mokrotne travnike. Še posebej je poudarjeno izginotje posameznih vrst metuljev na več območjih Natura 2000. V slabem ohranitvenem stanju so tudi suhi travniki. Med vodnimi in obvodnimi vrstami in habitatnimi tipi so v najslabšem ohranitvenem stanju tisti, ki so vezani na rečno dinamiko naravnih rek (prodišča, erozijske stene, obrežno zarast).

⁴² <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-17-clenu-direktive-o-habitatih/>
<https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-12-clenu-direktive-o-pticah/>

⁴³ Kačičnik Jančar idr., 2022: Pregled stanja vrst in habitatnih tipov omrežja Natura 2000: https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Pregled_stanja_vrst_in_habitatnih_tipov_omrezja_Natura_2000_ZRSVN.pdf

1.3 Program upravljanja območij Natura 2000

1.3.1 Namen Programa upravljanja območij Natura 2000

Osnovni namen programa upravljanja je opredeliti za obdobje 2023–2028 izpolnjevanje obveznosti *varstva posebnih varstvenih območij - območij Natura 2000*, ki jih nalagata Republiki Sloveniji Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih (glej poglavje 1.1). Tako bo Republika Slovenija dosegala enega od ciljev Evropske unije, to je, zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Z izvajanjem tega programa bo Vlada prispevala k uresničevanju ciljev Evropskega zelenega dogovora in iz njega izhajajočih dokumentov in strategij, nenazadnje pa tudi ciljev NPVN.

S programom upravljanja se podrobneje opredeljujejo dolgoročni ter programski varstveni cilji za vrste in habitatne tipe ter ukrepi na območjih Natura 2000 za doseganje programskih ciljev, pa tudi pristojni sektorji in odgovorni nosilci za izvajanje varstvenih ukrepov (zaradi velikega obsega tako ciljev, kot tudi ukrepov, je to podano v dveh posebnih prilogah: **Priloga A: Podrobni varstveni cilji Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028** in **Priloga B: Ukrepi Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028**). Z navedbo sektorja v Prilogi B se omogočijo povezave s strateškimi načrti in razvojnimi programi ostalih področij. Poleg tega se s programom upravljanja določajo tudi prednostni projekti (**Priloga C: Predlogi prednostnih projektov s seznamom območij, habitatnih tipov, vrst in prednostnih objektov kulturne dediščine**) oblikovani na podlagi prioritizacije konkretnih ohranitvenih aktivnosti na terenu, ki so potrebne za doseganje podrobnih varstvenih ciljev programa upravljanja. Program upravljanja tako postavlja izhodišče za odobritev in financiranje projektov iz Program evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027 (v nadaljevanju: PEKP), Evropskega sklada za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo (za obdobje 2021–2027) (v nadaljevanju: ESPRA), Sklada za podnebne spremembe, Gozdnega sklada RS, nekaterih Interreg čezmejnih programov, kot tudi sofinanciranje in izvajanje standardnih, kot tudi strateških projektov LIFE (SNaP), projektov financiranih s strani SKP itd. in je podlaga za črpanje teh sredstev. V posebni prilogi programa upravljanja so navedene tudi dejavnosti za odpravo pomanjkanja znanj za učinkovitejše upravljanje – seznam potrebnih raziskav, ekspertiz in monitoringov (**Priloga F: Monitoring in raziskave**).

1.3.2 Razvoj Programa upravljanja območij Natura 2000

Vlada je prvi program upravljanja *Operativni program - Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2007-13* sprejela oktobra 2007. Že ta program je določil podrobne varstvene cilje za vsako vrsto oziroma habitatni tip na območjih Natura 2000 ter varstvene ukrepe oziroma usmeritve za doseganje teh ciljev. Naslednji Program upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)⁴⁴ je Vlada sprejela leta 2015, bil pa je še dvakrat dopolnjen (2015, 2016). V začetku leta 2021 je bil smiselno podaljšan do sprejetja novega programa v letu 2022. Tudi za ta program je bila narejena analiza

⁴⁴ http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/Life_Upravljanje/PUN_ProgramNatura.pdf

izvajanja, in sicer so bile narejene ločene analize za posamezne sektorje, kot so varstvo narave⁴⁵, kmetijstvo⁴⁶, gozdarstvo⁴⁷, upravljanje voda⁴⁸ ter ribištvo⁴⁹, kot tudi krovna analiza izvajanja ukrepov v obdobju 2015–2020⁵⁰, ki je na koncu povzela tudi priporočila sektorskih analiz. Na podlagi vseh navedenih ugotovitev so v tem programu upravljanja območij Natura 2000 in v operativnih programih za črpanje sredstev EU ukrepi popravljani in nadgrajeni.

Analiza stanja vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000 je podana v poročilu Pregled stanja vrst in habitatnih tipov omrežja Natura 2000⁵¹.

V prihodnje so nujne nekatere sistemske spremembe oziroma nujni dodatni viri financiranja, kar je opredeljeno tudi v PAF⁵². Treba je nadgraditi tudi podporne procese, ki omogočajo po eni strani boljši pregled predlaganih ukrepov, po drugi strani pa omogočajo lažji vnos podatkov ter pregled nad stanjem izvedenosti ukrepov, kar je mogoče v nadaljevanju povezati tudi z doseganjem ciljev.

⁴⁵ Jelenko Turinek idr., 2021: Analiza izvajanja ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 za obdobje 2015-2019, Sektor varstvo narave: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_2015-20_Sektor_varstvo_narave.pdf

⁴⁶ Kirbiš idr., 2020: Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 za obdobje 2015-2019, Sektor kmetijstvo. http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_2015-20_Sektor_kmetijstvo.pdf

⁴⁷ Danev idr. 2020: Analiza Programa upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020) za sektor gozdarstvo in upravljanja z divjadjo http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_2015-20_Sektor_gozdarstvo.pdf

⁴⁸ Hrovat idr., 2020: Analiza Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 za obdobje 2015-2019, Sektor upravljanja z vodami: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_15-20_Sektor_upravljanje_voda_01.pdf

⁴⁹ Čarf idr. 2020: Analiza izvajanja ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020; za obdobje 2015-2018, Sektor ribištvo: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_2015-20_Sektor_ribistvo.pdf

⁵⁰ Jelenko Turinek idr. 2022: Analiza Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 KROVNI DOKUMENT: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2000_15-20_krovni_dokument_MOP_2022.pdf

⁵¹ Kačičnik Jančar idr., 2022: Pregled stanja vrst in habitatnih tipov omrežja Natura 2000: https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Pregled_stanja_vrst_in_habitatnih_tipov_omrezja_Natura_2000_ZRSVN.pdf

⁵² Prednostni okvir ukrepanja za Slovenijo 2021–2027 (PAF), 2020: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/C.3.4_IP_PAF_Slovenia_2021-2027_finalV2.pdf

1.3.3 Sestava Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028

Obvezno vsebino operativnih programov – Programov upravljanja območij Natura 2000 opredeljuje Uredba o območjih Natura 2000⁵³ in tudi ta program je pripravljen v skladu s to uredbo. Program tako določa:

- i. **podrobne varstvene cilje**, ki se praviloma nanašajo na cone ter izhajajo iz varstvenih ciljev, določenih z Uredbo o območjih Natura 2000 in varstvenih ciljev za ohranjanje habitatov ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave ter sprejetimi strategijami in programi, s katerimi se načrtuje to področje.
- ii. **ukrepe za doseganje varstvenih ciljev**, pri čemer se nabor ukrepov določi glede na posamezno območje Natura 2000, in sicer:
 - ukrepe varstva narave, z navedbo odgovornih nosilcev, rokov in finančnih virov;
 - ukrepe prilagojene rabe naravnih dobrin z navedbo načrta rabe naravne dobrine, podrobnejših varstvenih usmeritev, ki se upoštevajo pri pripravi načrta ter izvajalca tega načrta;
 - ukrepe prilagojene kmetijske prakse, s katero se dosegajo varstveni cilji in način zagotavljanja teh ukrepov;
 - ukrepe upravljanja voda z navedbo načrta upravljanja voda, podrobnejših varstvenih usmeritev, ki se upoštevajo v načrtu ter izvajalca tega načrta;
 - druge ukrepe, če so potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, kot npr. ukrepi varstva kulturne dediščine, s katerimi se dosegajo varstveni cilji in način zagotavljanja teh ukrepov;
- iii. **kazalnike**, ki se morajo redno spremljati zaradi ugotavljanja učinkovitosti ukrepov glede doseganja ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, z navedbo nosilcev, rokov in finančnih virov;
- iv. **ukrepe varstva in aktivnosti**, ki so potrebni za zagotovitev povezanosti evropskega ekološkega omrežja;
- v. **raziskovalne aktivnosti** v bazični in aplikativni znanosti, ki so nujno potrebne za izboljšanje poznavanja ekologije rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov.

Območja Natura 2000, ki jih obravnava ta program upravljanja, so POV, določena na podlagi Direktive o pticah, in POO, določena na podlagi Direktive o habitatih.

V tem programu upravljanja so **podrobni varstveni cilji** določeni v **Prilogi A**.

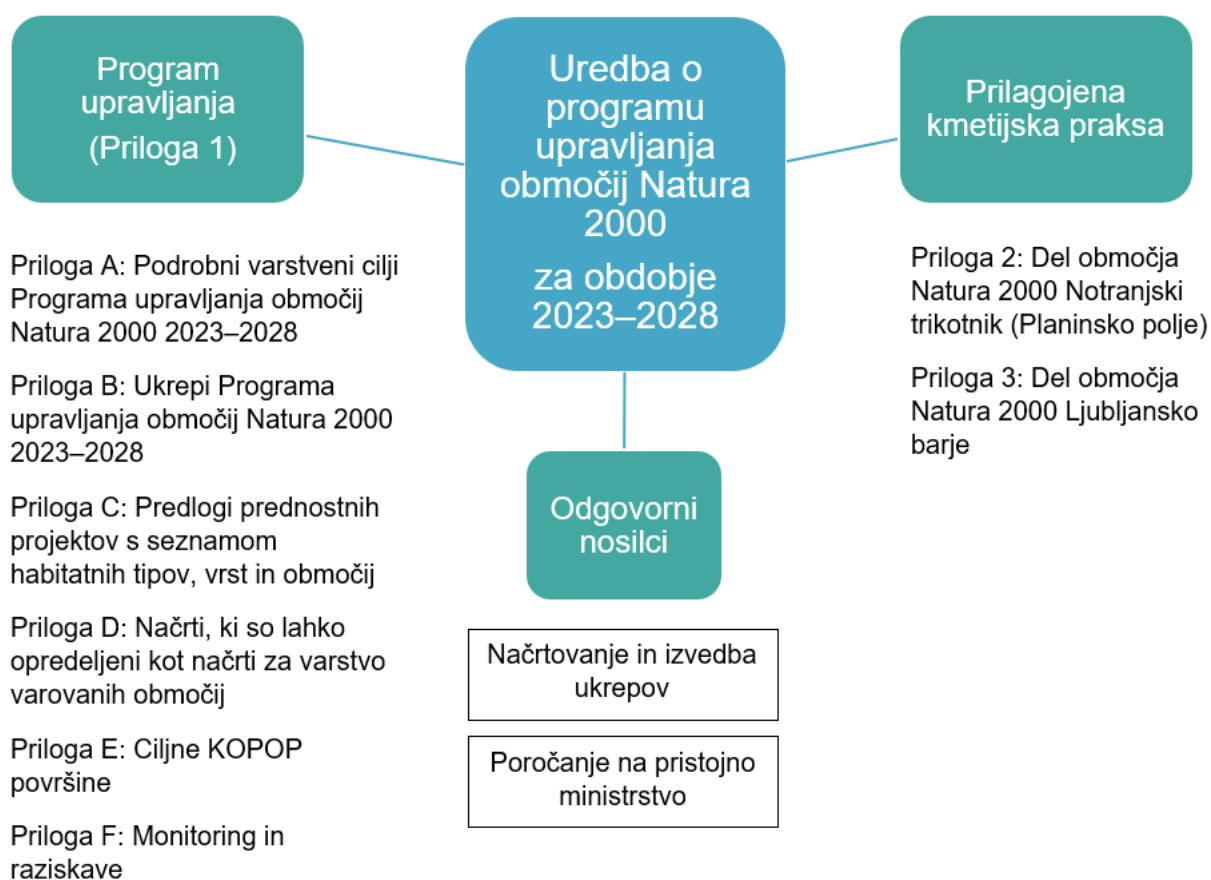
Ukrepi, za doseganje podrobnih varstvenih ciljev programskega obdobja, so določeni v **Prilogi B**.

⁵³ 12. člen Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)

Nadalje so **prednostni projekti** za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz PEKP, izhodišča za izvajanje strateških in standardnih projektov programa LIFE navedeni v **Prilogi C: Predlogi prednostnih projektov s seznamom habitatnih tipov, vrst in območij**.

Za lažje izvajanje ukrepov znotraj določenih sektorjev so pripravljene še dodatne priloge. Za večino ukrepov, ki se izvajajo kot sektorsko načrtovanje, je pripravljena posebna **Priloga D: Načrti, ki so lahko opredeljeni kot načrti za varstvo varovanih območij**. Za izvajanje sektorskih ukrepov v kmetijstvu je priložena **Priloga E: Ciljne KOPOP površine**.

Monitoringi, ki omogočajo spremljanje stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov ter tudi učinkovitost ukrepov, osnovni popisi in kartiranja za ugotavljanje stanja ter raziskave, ki omogočajo boljši vpogled v ekologijo vrst ali habitatne tipe za njihovo boljše upravljanje, so določeni v **Prilogi F: Monitoring in raziskave**.



Slika 3: Shema Uredbe o programu upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028.

2 PODROBNI VARSTVENI CILJI

Na območjih Natura 2000 veljajo **splošni varstveni cilji**, ki so določeni z Uredbo o območjih Natura 2000 in so enotni za celotno omrežje Natura 2000⁵⁴.

Za POO Evropska komisija v svojem obvestilu⁵⁵ navaja, da morajo biti varstveni cilji območja določeni tako, da prispevajo k ohranjanju ali doseganju ugodnega stanja ohranjenosti vrste ali habitatnega tipa (kar se določa na ravni biogeografske regije v državi). To pa je zaradi ravni podrobnosti in spreminjanja tega stanja smiselno določiti v aktu, ki velja določeno obdobje – v programu upravljanja, kar določa 3. odstavek 6. člena omenjene uredbe.

Program upravljanja tako dodatno k uredbi zelo natančno določa **podrobne varstvene cilje**, ki se praviloma nanašajo na vsako vrsto oziroma habitatni tip na vsakem območju Natura 2000, izhajajo pa iz varstvenih ciljev iz Uredbe⁵⁶. Zaradi obsežnosti vsebine so ti podrobni varstveni cilji opredeljeni v posebni **Prilogi A: Podrobni varstveni cilji Programa upravljanja območij Natura 2000 2023-2028**, in sicer so podani tako **dolgoročni podrobni varstveni cilji** kot tudi **podrobni varstveni cilji programskega obdobja**.

Podrobni varstveni cilji programskega obdobja so določeni na podlagi dolgoročnih podrobnih varstvenih ciljev, ki izhajajo iz referenčnih vrednosti ugodnega stanja⁵⁷. Kategorijo referenčnih vrednosti je uvedla Evropska komisija za poročanje o izvajanju Direktive o habitatih in Direktive o pticah^{58,59}.

Dolgoročni podrobni varstveni cilji ugodnega stanja, opredeljujejo ključne zahteve, ki morajo biti izpolnjene, da je oziroma bo vrsta ali habitatni tip v ugodnem stanju. Podrobni varstveni cilji programskega obdobja pa opredeljujejo zahteve, ki morajo biti dosežene v programskem obdobju 2023–2028, da se postopno (včasih skozi več programskih obdobj) približamo temu, da bo vrsta oziroma habitatni tip v ugodnem stanju. Tako dolgoročni kot tudi programski podrobni varstveni cilji opredeljujejo: i) velikost populacije (ki pri vrstah z naravnim nihanjem velikosti populacije predstavlja večletno povprečje); ii) velikost habitata oziroma habitatnega tipa; iii) za vsako vrsto oziroma habitatni tip posebej pa tudi specifične strukture v habitatu ter rabo habitata ali procese, ki so potrebni za vzdrževanje ugodnega stanja vrste oziroma habitatnega tipa. Ta delitev opredeljuje tip varstvenega cilja v Prilogi A.

⁵⁴ 6. člen Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)

⁵⁵ Sporočilo Komisije C(2018) 7621 final, Bruselj, 21.11.2018, "Upravljanje območij Natura 2000 - Določbe člena 6 direktive 92/43/EGS o habitatih"
https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/SL_art_6_guide_jun_2019.pdf

⁵⁶ 6. člen uredbe

⁵⁷ <https://natura2000.gov.si/natura-2000/life-ip-natura-si/rezultati/>

⁵⁸ Favourable Reference Values Expert group on Reporting under the Nature Directives 21 March 2017:
https://circabc.europa.eu/sd/a/d3721f6a-a790-4789-92d0-a3d3897e7264/3.ii_Draft_Section%20on%20FRVs%20for%20Art17%20guidelines.pdf

⁵⁹ Defining and applying the concept of Favourable Reference Values for species and habitats under the EU Birds and Habitats Directives, Technical report, 2018:
<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/documents/TechnicalReportFRVs%20October2018.pdf>

V Prilogi A so najprej podana območja in skupina območij. V tretjem stolpcu so podane vse kvalifikacijske vrste ali habitatni tipi teh območij, na katere se cilji v naslednjih stolpcih nanašajo. Cilji so podani po tipu varstvenega cilja (stolpec 4). V naslednjih treh stolpcih je podan dolgoročni podrobni varstveni cilj; v zadnjih treh stolpcih pa je podan podrobni varstveni cilj programskega obdobja. Glede na stanje v naravi podrobni varstveni cilji programskega obdobja določajo ali je treba stanje najprej določiti ali ohranjati, obnoviti, spremljati ali izboljšati, vse zato, da bi vrste oziroma habitatni tipi ostali ali se povrnili v ugodno stanje ohranjenosti. V kolikor je cilj številčen je navedeno kako velik mora biti habitat oziroma habitatni tip ali populacija, da je cilj dosežen. Oziroma je specifično navedeno kaj konkretno je treba v okolju zagotoviti, da bo cilj dosežen.

Za lažje razumevanje dolgoročnih ali programskih ciljev je obakrat dodan tudi stolpec, ki se nanaša na: a) tip strukture b) tip populacije, ki se nanaša predvsem na ptice – določa ali gre za populacije na selitvi, tiste ki gnezdiijo ali samo prezimujejo na določenem območju Natura 2000. Popsod, kjer je vrsta ptic na nekem območju kvalifikacijska, gre za populacijo, ki se na območju tudi razmnožuje, torej gnezdi. Lahko pa je na istem območju dodan dodaten cilj, ki se veže na isto vrsto, a na populacijo, ki je na tem območju prisotna zgoj v času selitve.

Območja Natura 2000 (POV in POO) se na nekaterih delih med seboj prekrivajo. V Prilogi A, Prilogi B in Prilogi E so taka območja dodatno poimenovana v stolpcu »Skupina območij« z dodatnim imenom. Na območjih, ki so določena za več vrst oziroma habitatnih tipov, so podrobni varstveni cilji med seboj toliko usklajeni, da si ne nasprotujejo. Program upravljanja v Prilogi A opredeljuje preko 1.800 različnih ciljev, ki se pretvorijo v preko 15.000 dolgoročnih podrobnih varstvenih ciljev oziroma preko 15.000 podrobnih varstvenih ciljev programskega obdobja za vrste oziroma habitatne tipe na posameznih območjih Natura 2000.

2.1 Cone vrst in habitatnih tipov

V Prilogi A določeni podrobni varstveni cilji se praviloma nanašajo na cone znotraj območij Natura 2000 in za posamezno vrsto ne predstavljajo vedno celotnega območja Natura 2000. Cone vrst in habitatnih tipov so dostopne na spletni strani Zavoda RS za varstvo narave⁶⁰. Prikazane so tudi v informacijskem sistemu Naravovarstveni atlas – NV⁶¹; z januarjem 2025 pa bodo prikazane še v informacijskem sistemu Narcis.

Podlaga za izdelavo con je 9. člen Uredbe o območjih Natura 2000, ki določa, da se znotraj območij Natura 2000 lahko habitati posameznih rastlinskih in živalskih vrst ter površine habitatnih tipov, zaradi katerih je območje Natura 2000 opredeljeno, grafično opredelijo kot cone habitatov teh vrst in habitatnih tipov. Člen določa tudi, da se meje con lahko spremenijo zaradi sprememb v naravi, ki jih lahko povzročijo naravni procesi, varstveni ukrepi in druge aktivnosti za izboljšanje stanja, dovoljeni posegi, druga ravnanja v prostoru oziroma zaradi dodatnih strokovnih utemeljitev.

V okviru priprave programa upravljanja je potekala obsežna posodobitev conacije. Na osnovi novejših podatkov in znanj o vrstah in habitatnih tipih se je na novo opredelilo približno polovico con vrst in habitatnih tipov. Poleg cone vrste ali habitatnega tipa, cone struktur in cone širitve vrste ali habitatnega tipa, ki so bile poznane že iz predhodnih programskih obdobj, se je v zadnji posodobitvi na novo uvedla referenčna cona.

Dejanske cone vrst in habitatnih tipov ločimo **glede na kvaliteto** teh con, ki pove, kako natančno znamo določiti (grafično opredeliti) habitat vrste ali habitatni tip v območju Natura 2000. Kvaliteta cone ne opredeljuje ohranjenosti habitata. Kvalitete con so:

- **Dobra cona vrste/habitatnega tipa** dobro opredeli habitat vrste ali habitatni tip – vrsta oziroma habitatni tip naseljuje (zajema) večino površine opredeljene cone.
- **Sprejemljiva cona vrste/habitatnega tipa** okvirno opredeli habitat vrste ali habitatni tip. Taka cona zajema tudi površine, kjer je vrsta ali habitatni tip zaradi ugodnih ekoloških danosti lahko prisotna/-ten, a o tem nimamo podatkov. Cona sprejemljive kvalitete je praviloma večja, kot bi bila cona vrste ali habitatnega tipa dobre kvalitete.
- **Nezadostna cona vrste/habitatnega tipa** opredeli površino, kjer bi se vrsta ali habitatni tip morda lahko nahajala/-l. Cona nezadostne kvalitete je praviloma zelo velika (lahko vključuje celo območje Natura 2000). Iz cone so izključene le tiste površine, na katerih se vrsta ali habitatni tip zagotovo ne nahaja (npr. pozidane površine).

Kot **cona strukture** so za posamezne vrste znotraj območja Natura 2000 lahko opredeljeni pomembni deli habitatov, kot so gnezdišča, mrestišča, kotišča ipd., ki se vodijo v posebni evidenci. Cona strukture se lahko nahaja tudi izven območja Natura 2000, če je ključnega pomena za vrsto znotraj območja Natura 2000.

Cona širitve je območje, kjer bi se v primeru slabe ohranjenosti habitata ali habitatnega tipa lahko vzpostavilo ugodne razmere za širitev tega habitatnega tipa ali primerne habitata za vrsto.

⁶⁰ <https://zrsvn-varstvonarave.si/kaj-varujemo/obmocja-natura-2000/cone-vrst-in-habitatnih-tipov/>

⁶¹ <https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/profile.aspx?id=NV@ZRSVNJ>

Referenčne cone vrst in habitatnih tipov so cone, ki predstavljajo ugodno stanje vrste ali habitatnega tipa. Služijo kot izhodiščna vrednost ugodnega stanja, ki jo želimo ohranjati/doseči in omogočajo primerjavo med trenutnim in izhodiščnim/željenim stanjem. Referenčne cone se lahko oblikujejo šele, ko je vrsta ali habitatni tip dovolj dobro raziskana/-n, da lahko z ustrezno zanesljivostjo določimo ugodno stanje vrste ali habitatnega tipa. Določi se na osnovi stanja ob razglasitvi območja Natura 2000 ali na osnovi prvih dovolj dobrih podatkov. Tako referenčne cone niso določene za vsa vrste in habitatne tipe na vseh območjih Natura 2000.

Referenčne cone so lahko izrisane kot poligoni, katerih površina predstavlja številčno vrednost dolgoročnega podrobnega varstvenega cilja, podanega v Prilogi A. V nekaterih primerih zarisani poligon predstavlja površino, znotraj katere se vrsta ali habitatni tip pojavlja v določenem deležu. Besedna vrednost dolgoročnega podrobnega varstvenega cilja v programu upravljanja (Priloga A) se v tem primeru glasi - primer : »habitatni tip je prisoten na 34 ha veliki coni, v kateri pokriva 10 % površine« ali »vrsta je prisotna na 310 ha veliki coni, v kateri je 20 % ha primernega habitata«. Na enak način so opredeljeni tudi podrobni varstveni cilji programskega obdobja v Prilogi A in Prilogi B.

Poseben primer so vodne vrste – ribe, piškurji, raki in škržek, kjer je določena referenčna dolžina vodotoka znotraj katere je določen delež primernega habitata. Besedna vrednost dolgoročnega podrobnega varstvenega cilja v PUN se v tem primeru glasi - primer: »vrsta je prisotna na 24 km vodotoka, katerega 60 % je primeren habitat«. Na enak način so za omenjene vrste opredeljeni tudi podrobni varstveni cilji programskega obdobja v Prilogi A in Prilogi B.

3 UKREPI ZA DOSEGANJE VARSTVENIH CILJEV

Varstveni ukrepi so v skladu z obvestilom Evropske komisije^{62,63} način za doseganje podrobnih varstvenih ciljev. Te ukrepe izvajajo javne službe in posamezniki, zlasti lastniki zemljišč. Ravnanje posameznikov določa resorna zakonodaja, ta pa ima v ključnih področjih obvezujoče sektorske načrte rabe in varstva naravnih virov (za gozd, ribe, divjad). Ugodno stanje vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000 v Sloveniji se lahko zagotavlja s sektorskimi načrti in ukrepi upravljanja naravnih virov (gozdarstvo, upravljanje z divjadjo, ribištvo, upravljanje voda, raba mineralnih surovin...) ter s primernim prostorskim načrtovanjem. Na kmetijskih površinah, na katerih ni sektorskega načrtovanja, se lahko ravnanja lastnikov usmerja s finančnimi instrumenti skupne kmetijske politike (v nadaljevanju: SKP), zlasti razvoja podeželja.

Kjer obstajajo sektorski načrti, naravovarstvene vsebine vstopajo v upravljanje naravnih virov z naravovarstvenimi smernicami in mnenji. Konkretno usmeritve za doseganje podrobnih varstvenih ciljev oziroma izvajanje varstvenih ukrepov so dodatno določene v naravovarstvenih smernicah. Pri ukrepih, ki se izvajajo preko naravovarstvenih smernic, se sektorski ukrepi na prekrivajočih se površinah določijo v postopku izdaje naravovarstvenih smernic.

Kjer naravovarstvenih smernic ni ali pa je že na najvišji ravni načrtovanja pomembno podati izvedbene (sektorske) ukrepe za gospodarjenje z naravnimi viri, se vključijo varstveni ukrepi v postopku programiranja operativnih programov, ki določajo upravljanje naravnih virov.

Za sektor kmetijstvo so posebej določene ciljne površine za ključne sektorske ukrepe. Slednje se nanašajo na cone v združenih območjih in so zato navedene v posebni Prilogi E. Pri izvajanju horizontalnih ukrepov pa prekrivanje ne igra vloge in zato določitev con morebitnega vpisa ni potrebna.

Poleg ukrepov, ki neposredno oblikujejo življenjski prostor (gozdarski, kmetijski, ribiški, upravljanje voda), so predmet programa upravljanja še drugi ukrepi, kot je navedeno v nadaljevanju, ki niso neposredno povezani z oblikovanjem življenjskega prostora, kljub temu pa pomembno prispevajo k doseganju ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov.

Med varstvenimi ukrepi so tudi taki, ki zadevajo občinske javne službe. V teh primerih gre za naloge, ki jih te službe že opravljajo po drugih predpisih in so pomembne tudi za doseganje varstvenih ciljev. Program upravljanja določa le način njihovega izvajanja.

Obsežna, razmeroma dobro ohranjena narava s številnimi zanimivimi vrstami in življenjskimi prostori omogoča doživljanje in spoznavanje rastlinskih in živalskih vrst ter naravnih procesov. Za Slovenijo je značilen velik turistični obisk oziroma rekreacijska raba naravovarstveno pomembnih območij, tudi v povezavi s kulturno dediščino. Program upravljanja navaja tudi ukrepe, ki so povezani s trženjem biotske raznovrstnosti na območjih Natura 2000 ali ob njih z namenom, da se morebitni negativni pritisk turizma ali rekreacije v čim večji možni meri omili.

⁶² Obvestilo Evropske komisije o določitvi varstvenih ukrepov območij Natura 2000 (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/comNote%20conservation%20measures.pdf>)

⁶³ Sporočilo Komisije C(2018) 7621 final, Bruselj, 21.11.2018, "Upravljanje območij..."

Vrsta varstvenih ukrepov se izvaja s pripravo in sprejetjem aktov oziroma ostalih dokumentov, izdajo soglasij in dovoljenj ter jih spremljajo zlasti administrativni stroški obstoječe javne uprave. Zelo veliko je tudi varstvenih ukrepov, ki predvidevajo izvajanje konkretnih ohranitvenih aktivnosti na terenu, za vzpostavitev oziroma ohranjanje ugodnega stanja predvsem habitata ali habitatnega tipa.

Ukrepi za doseganje podrobnih varstvenih ciljev programskega obdobja so v tem programu upravljanja določeni v posebni **Prilogi B: Ukrepi Programa upravljanja območij Natura 2000 2023-2028** in se načeloma **nanašajo na izbrano vrsto oziroma habitatni tip znotraj posameznega območja Natura 2000.**

Priloga B v stolpcu »**Tip varstvenega ukrepa**« opredeljuje skupino ukrepov za doseganje varstvenih ciljev skladno z 12. členom Uredbe o območjih Natura 2000. Najpogosteje gre za pristojnosti ukrepov varstva narave, ukrepov prilagojene rabe naravnih dobrin (gozdarstvo, upravljanje z divjadjo, ribištvo), ukrepov prilagojene kmetijske prakse in ukrepov upravljanja voda. V nekaterih primerih pa gre za druge ukrepe upravljanja prostora, ohranjanje kulturne dediščine ipd.

Za lažjo organizacijo izvedbe ukrepov, predvsem pa za vzpostavitev ustrežnejšega sistema spremljanja izvajanja ukrepov in njihove učinkovitosti, je v tem programu upravljanja dodana nova razdelitev ukrepov v štiri različne sklope. Glede na »**Skupino ukrepov**« tako ločimo:

- **Ukrepi na terenu** – ukrepi, ki predvidevajo fizično izvedbo aktivnosti na terenu. Ti ukrepi imajo neposreden vpliv na izboljšanje stanja vrste ali habitata. Rezultati teh ukrepov so vidni in merljivi na terenu samem. Sem štejemo tudi določene ukrepe, ki se sistemsko sicer izvajajo skozi sektorsko načrtovanje, a je za njih zahtevan natančno merljiv učinek na terenu (izbrani sektorski ukrepi).
- **Sektorsko načrtovanje** – predvsem ukrepi, ki preko smernic ali mnenj ZRSVN prispevajo k temu, da se aktivnosti, ki se sicer izvajajo znotraj različnih sektorjev, izvajajo na način, da pomembno prispevajo k ohranjanju vrst in habitatnih tipov oziroma k izboljšanju njihovega stanja.
- **Vzporedni ukrepi** – ukrepi, ki podajajo pravno podlago, usmeritve ali vzpostavijo sistemske postopke, da se ohranjanje vrst ali habitatnih tipov lahko izvaja. Kot vzporedne ukrepe smatramo tudi ukrepe nadzora in ukrepe usmerjanja obiskovalcev oziroma usmerjanje turistično-rekreacijske ali druge rabe na kraju samem.
- **Ukrepi komunikacije** – ukrepi, ki so usmerjeni k zunanjim deležnikom oziroma uporabnikom prostora, da slednji svoje aktivnosti izvajajo na način, da ne škodujejo vrstam ali habitatnim tipom oziroma s svojo prilagojeno aktivnostjo lahko celo prispevajo k izboljšanju stanja (npr. v kmetijstvu). Ti ukrepi se lahko izvajajo preko neposredne komunikacije ali pa preko različnih medijev obveščanja, lahko tudi izven samega območja Natura 2000.

V Prilogi B so podani tudi »**Odgovorni nosilci**« izvedbe ukrepov. Gre za javni subjekt, ki je odgovoren za izvajanje ukrepa, bodisi ga izvaja skozi svoje redno delo ali pa mora določen ukrep šele vnesti v svoje redno delo. Določeni ukrepi, ki so tako vsebinsko kot tudi finančno bolj zahtevni, niso predmet rednega dela odgovornega nosilca, je pa slednji odgovoren, da se vzpostavi mehanizem oz. pridobi dodatna sredstva ter kapacitete, da se ukrep lahko izvede. Kot odgovorni nosilec je lahko navedena ena ali več institucij, pri čemer je odgovorni nosilec vedno tisti, ki je naveden prvi. Ostali nosilci pri

izvedbi ukrepa pomembno sodelujejo oz. se ukrep lahko izvede le preko medsebojnega sodelovanja navedeni institucij. Za poročanje o izvedbi ukrepa je vedno odgovorna prvo navedena institucija.

V Prilogi B so poleg varstvenih ukrepov podane tudi »**podrobnejše varstvene usmeritve**« za izvajanje ukrepov, ki natančneje opredeljujejo sam ukrep. Za lažje izvajanje varstvenih ukrepov so smiselno opredeljeni tudi »**Sektorski ukrepi**«. V tem primeru se ukrepi za varstvo vrst in habitatnih tipov »prevedejo« v sistemski ukrep sektorja, skladno s sektorsko zakonodajo. **Varstveni ukrepi se vedno vežejo na podrobne varstvene cilje programskega obdobja, območje Natura 2000 ter vrsto ali habitatni tip, vse povzeto iz Priloge A.**

Območje izvajanja vsakega od navedenih ukrepov oziroma usmeritev je celota ali del cone vrste oziroma habitatnega tipa (glej poglavje 2.1 Cone vrst in habitatnih tipov), s katerimi se skladno z Uredbo o območjih Natura 2000 prostorsko opredelijo tisti deli območja Natura 2000, ki so bistveni deli habitatov posameznih rastlinskih in živalskih vrst ter posameznih habitatnih tipov, zaradi katerih je območje Natura 2000 opredeljeno.

Določen del varstvenih ukrepov se lahko financira preko rednega dela odgovornih nosilcev, za določen del ukrepov pa je treba najti dodatna sredstva znotraj različnih skladov ali projektov. Viri financiranja za izvajanje varstvenih ukrepov so zelo različni in so v Prilogi B večinoma opredeljeni kot »redno delo«, »ostala proračunska sredstva«, »občinska proračunska sredstva« ali »projekt« (stolpec »**Vir financiranja**«). Pod redno delo se šteje delo zaposlenih znotraj posameznega odgovornega nosilca, ki opravlja eno od svojih rednih nalog – gre za delo javnih služb. Ostala proračunska sredstva zajamejo vse nacionalne (Gozdni sklad, Sklad za podnebne spremembe, Sklad za vode) in deloma tudi evropske sklade (sredstva evropske kohezijske politike (PEKP, ESRR, ESF), sredstva Skupne kmetijske politike (EKSRP, EKJS), ESPRA) ter ostale namenske postavke, kot na primer postavke za odkupe zemljišč, odškodnine, javna dela... in drugo. Oblika črpanja teh sredstev je lahko neposredna potrditev ali javni razpis. V obeh primerih je treba pripraviti projekt za črpanje teh sredstev in običajno ga izvajajo projektna partnerstva. Ukrepi, za katere ni predvidenega financiranja iz proračuna Republike Slovenije, se bodo predvidoma izvajali preko projektov. To pomeni, da je treba najprej pripraviti projekt, ki se prijavi na enega od ustreznih razpisov ustanov ali skladov, kot so razpisi Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS (ARRS), program LIFE, Obzorje Evropa, Sklad za pravičen prehod (SPP), Interreg, Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP, deloma tudi Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) – EIP, LEADER projekti idr. Prijavitelja projekta tukaj praviloma določi projektno partnerstvo, zato v tem programu v takih primerih nosilec ukrepa ni določen. Projekti, ki se že izvajajo⁶⁴, niso predmet financiranja.

V Prilogi B je podana tudi informacija o nujnosti izvajanja vsakega podanega varstvenega ukrepa (stolpec »**Nujnost ukrepanja**«). Podani sta dve prioriteti:

- **Prioriteta 1** – varstveni ukrep je treba začeti izvajati takoj na začetku programskega obdobja (v prvih dveh letih), drugače bo prišlo do hitrega bistvenega poslabšanja stanja ohranjenosti vrste ali habitatnega tipa. Izvajanje ukrepa lahko traja več kot dve leti.

⁶⁴ [Projekti Nature 2000 - NATURA2000 \(gov.si\)](http://projekti.natura2000.gov.si)

- **Prioriteta 2** – varstveni ukrep je treba začeti izvajati tekom programskega obdobja (2023–2028), s čimer se prepreči poslabšanje stanja ohranjenosti vrste ali habitatnega tipa oziroma se z ukrepom zagotavlja ugodno stanje. Varstveni ukrep se lahko prične izvajati tudi že prvo leto veljavnosti programa in se lahko izvaja ves čas veljavnosti programa, lahko pa se izvede zgolj enkrat (vezano na naravo ukrepa).

Nujnost ukrepanja ni podana za skupino ukrepov »sektorsko načrtovanje«, saj se slednje izvaja skladno s časovnico izvajanja osnovne aktivnosti znotraj različnih sektorjev, na katero pa program upravljanja nima vpliva.

3.1 Ukrepi varstva narave

Ukrepe varstva narave izvaja država za doseganje podrobnih varstvenih ciljev na območjih Natura 2000. Sistemsko so urejeni v ZON (pogodbeno varstvo in skrbništvo, začasno zavarovanje, zavarovanje z ustanovitvijo zavarovanega območja, obnovitev, označitev v naravi, omejitev ogledovanja in obiskovanja) in Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19) - omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste. V Prilogi B so ti navedeni pod Tip varstvenega ukrepa »varstvo narave« ter zajamejo sektor varstva narave; v manjši meri tudi občinske javne službe in veterino.

Osnovno vodilo pri izbiri **vrste ukrepa** za doseganje podrobnega varstvenega cilja so bili primerni pravni ukrepi, ki že prispevajo k uresničitvi cilja ali so ustrezen temelj za njegovo uresničitev.

Ključni odgovorni nosilci za izvajanje ukrepov in usmeritev varstva narave so Ministrstvo za naravne vire in prostor (v nadaljevanju: MNVP), ZRSVN, ARSO ter javni zavodi, upravljavci zavarovanih območij. Del teh nalog se veže tudi na občine, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), Zavod za Gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS) ter Zavod za ribištvo Slovenije (v nadaljevanju: ZZRS).

3.1.1 Ukrep zavarovanja in začasnega zavarovanja

Na območjih ali delih območij Natura 2000, ki so tudi zavarovana območja, veljajo določbe akta o zavarovanju. Na nekaterih območjih je za izvajanje zavarovanja ustanovljen oziroma s koncesijsko pogodbo določen tudi upravljavec območja. Njegove naloge so med drugim upravljanje zavarovanega območja, izvajanje varstvenih ukrepov na zavarovanem območju, odkupi zemljišč, sklepanje pogodb o varstvu in skrbništvu, komunikacijske aktivnosti, pripravljanje in vzdrževanje poti in označb ter druge infrastrukture, ki je namenjena obisku zavarovanega območja. En javni zavod lahko upravlja tudi z več zavarovanimi območji.

ZON oziroma akt o zavarovanju določa tudi obveznost sprejetja načrta upravljanja zavarovanega območja. To je ukrep, ki pomembno prispeva k doseganju podrobnega varstvenega cilja. V teh primerih je v varstvenem ukrepu iz Priloge B zapisano izhodišče, ki se ga vključi v pripravo načrta upravljanja kot varstveni ukrep za območje Natura 2000.

Odgovorni nosilec za predložitev načrta upravljanja zavarovanih območij, ki jih je ustanovila država, Vladi je MNVP. Z ZON je priprava teh načrtov že naložena upravljavcu ob strokovni pomoči ZRSVN in s tem je določen tudi odgovorni nosilec za pripravo ukrepa iz tega programa.

Pri območjih Natura 2000, ki so hkrati zavarovana območja z upravljavcem, so navedeni tudi posamezni ukrepi v naravi (npr. vzdrževati in obnoviti soline, obnoviti in vzpostaviti mrestišča, očistiti onesnažene jame, odstraniti lesno zarast, usmerjati obisk, vzpostaviti košnjo, ...), saj upravljavci zavarovanih območij opravljajo te dejavnosti kot svoje naloge.

3.1.2 Pogodbeno varstvo in skrbništvo

Naslednji sklop ukrepov varstva narave obsega pogodbeno varstvo in skrbništvo. Pogodba o varstvu je sklenitev pogodbe z lastnikom površin znotraj območij Natura 2000, ki so življenjski prostor (habitat) Natura vrst oziroma so površine Natura habitatnih tipov. Skladno z ZON se v pogodbi določa zlasti:

- opustitve ali aktivnosti lastnika, s katerimi se doseže namen varstva naravne vrednote, in
- višina sredstev za opustitve ali aktivnosti lastnika iz prejšnje alineje.

Zelo podobne ali enake vsebine se določa tudi v pogodbah, ki so ukrep po drugih predpisih, zlasti izvajanje kmetijsko-okoljskih podnebnih plačil (KOPOP, poglavje 3.3), ki so prav tako sofinancirani iz javnih sredstev.

Pri pogodbenem varstvu in skrbništvu je odgovorni nosilec za izvedbo ukrepa MNVP, razen na zavarovanem območju, ki ima svojega upravljavca in kjer je to njegova naloga (v Prilogi B je to posebej navedeno). Priprava strokovnega predloga za izvajanje tega ukrepa na posebnih varstvenih območjih pa je z ZON že naložena ZRSVN. Skrbništvo se podeli s sklenitvijo skrbniške pogodbe po zaključeni javni objavi o nameri sklenitve skrbništva in po pogojih o usposobljenosti za opravljanje skrbništva, z osebo, ki ni lastnik površin ali nepremičnine. V prilogi B je skrbništvo opredeljeno pod ukrepi pogodbeno varstvo. V povezavi z izvajanjem kmetijsko-okoljskih ukrepov pa so nosilci opisani in navedeni v poglavju 3.3 Ukrepi prilagojene kmetijske prakse.

Možnost za financiranje ukrepov pogodbenega varstva obstaja tudi v okviru prijave in izvajanja ustreznega projekta LIFE, pa tudi v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj. Republika Slovenija je upravičena še do donatorskih sredstev nekaterih visoko razvitih držav (Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP) in s prijavo in izvajanjem projektov obstaja možnost plačevanja takih ukrepov podobno kakor iz mehanizma LIFE, z bolj ali manj enakimi omejitvami kot so opisane pri slednjem.

3.1.3 Označitev v naravi

Ukrep označitev v naravi se lahko uporabi, kadar je z označitvijo v naravi in posledično preusmeritvijo obiskovalcev mogoče doseči podroben varstveni cilj. Učinkovitost take preusmeritve je mogoče povečati z ustrezno komunikacijo in nadzorom ob uvedbi označitve. V skladu s predpisi je odgovorni nosilec za ukrep označitve ZRSVN, razen na zavarovanem območju, ki ima svojega upravljavca in kjer je to njegova naloga. V programu upravljanja taki ukrepi sicer niso načrtovani, lahko pa se pokaže potreba po njih kasneje.

3.1.4 Omejitev ogledovanja in obiskovanja ter omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste

Omejitev je lahko potrebna, če je povečana prisotnost večjega števila ljudi grožnja za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. Praviloma je razlog za omejitev neugoden vpliv na vrste, ki niso navajene človeške prisotnosti, pojavi pa se zlasti pri večjem obsegu zaradi turizma oziroma rekreacije (alpinizem, športno plezanje, pohodništvo, vodni športi, zračni športi, obiskovanje jam ipd) ali povečanega interesa za raziskovanje ali fotografiranje. Ukrepa omejitve ogledovanja in obiskovanja ter omejitve ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste, sta v Prilogi B navedena zlasti za dele območij, v katerih ima prisotnost večjega števila ljudi lahko pomemben neugoden vpliv na doseganje varstvenih ciljev. Na teh delih območij Natura 2000 se ureditev izvede s sprejetjem ustreznega predpisa, na zavarovanih območjih lahko tudi na podlagi akta o zavarovanju. Odgovorni nosilci za pripravo teh aktov so določeni s predpisi o varstvu narave in tukaj niso posebej navedeni.

3.1.5 Obnovitev

Ukrep obnovitve dela območja Natura 2000 (z ukrepi varstva naravnih vrednot se zagotavlja tudi varstvo območij Natura 2000) se določa s tem programom upravljanja, in sicer je Prilogi B to podrobneje opredeljeno. O izvedbi manjšega ukrepa obnovitve lahko odloči tudi ministrstvo namesto Vlade, pri čemer obveznost izvedbe tega ukrepa uredi z izvajalcem javne službe na področju ohranjanja narave v letnem programu dela.

3.1.6 Ostali ukrepi

Poleg zgoraj navedenih ukrepov pa je znotraj varstva narave predvidenih še nekaj drugih ukrepov, ki se v grobem delijo na naslednje štiri skupine, in sicer:

- zakonodajne spremembe, priprava strateških dokumentov (ukrepi, ki predvidevajo različne zakonodajne spremembe in pripravo drugih dokumentov, kot so spremembe uredb in drugih predpisov, priprava strategij, akcijskih načrtov in strokovnih podlag...);
- upravljanje zavarovanih območij in koncesija (na večini zavarovanih območij se varstveni ukrepi izvajajo skozi ukrepe upravljanja zavarovanih območij, vključno s koncesijo in vključevanjem varstvenih ciljev v načrte upravljanja zavarovanih območij in v letne programe dela upravljalcev zavarovanih območij);
- ukrepi komunikacije (skozi te ukrepe se naslavlja obiskovalce območij Natura 2000 in se jih usmerja v aktivnosti, ki nimajo negativnega vpliva na vrste ter habitatne tipe; sem štejejo tudi aktivnosti komunikacije z drugimi deležniki, ki sooblikujejo ta prostor);
- ter ostali ukrepi.

3.2 Ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin

Ključna področja, na katerih se s prilagojeno rabo naravnih dobrin omogoča doseganje varstvenih ciljev programa upravljanja, so gozdarstvo, upravljanje z divjadjo in ribištvo, delno tudi področje rabe mineralnih surovin.

Večinoma se doseganje varstvenih ciljev na navedenih področjih dosega na način, da se podrobni varstveni cilj in usmeritve iz Priloge A vključijo v sektorske načrte upravljanja, kar v skladu s 3. točko četrtega odstavka 98. člena ZON poteka na podlagi instrumenta naravovarstvenih smernic, ki jih podaja ZRSVN. V naravovarstvenih smernicah se natančno opredelijo konkretne varstvene usmeritve, izhodišča in pogoji, ki se nato v skladu s 97. členom ZON vnesejo v načrt rabe naravne dobrine. V slednjem se usmeritve iz naravovarstvenih smernic v skladu s področnimi predpisi, ki urejajo navedena področja, prenesejo v ukrepe, ki jih predvideva načrt. V teh predpisih je določen tudi izdelovalec posameznega načrta (npr. gozdnogospodarskega ali ribiško-gojitvenega načrta) s programom upravljanja pa se opredeli tudi kot izvajalec varstvenih ukrepov na območjih Natura 2000 (Priloga B, stolpec »Odgovorni nosilci«).

Načrti trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin, določeni v **Prilogi D: Načrti, ki so lahko opredeljeni kot načrti za varstvo varovanih območij**, so lahko neposredno povezani ali potrebni za varstvo varovanih območij. Za tovrstne načrte je ZON v prvem odstavku 101. člena določil, da zanje presoje sprejemljivosti ni treba izvesti, pri čemer je v drugem odstavku 101. a člena določil, da se ti načrti lahko določijo v postopku celovite presoje vplivov na okolje. Obenem je pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11) v drugem odstavku 7. člena predvidel, da se ti načrti opredelijo s programom upravljanja območij Natura 2000. Pri tem je pomembno poudariti, da morajo biti tudi načrti iz Priloge D, ne glede na uvrstitev na Prilogo D in omenjeno določbo pravilnika, podvrženi vsakokratni presoji, ali je glede na vsebino vsakokratnega načrta presoja sprejemljivosti oziroma celovita presoja vplivov na okolje potrebna ali ne.

Preglednica 3: Pregled načrtov, pomembnih za prilagojeno rabo naravnih dobrin.

| Leto sprejetja | 10-letni GGN GGE | 10-letni GGN GGO | 10-letni LUN LUO | Ribiško-gojitveni načrti |
|----------------|---------------------|---------------------|---------------------|-----------------------------|
| Število | 223 | 14 | 15 | 67 |

3.2.1 Ukrepi v sektorju gozdarstvo

Območja Natura 2000 se v gozdarstvu večinoma upravljajo preko gozdnogospodarskih načrtov (GGN), s katerimi se načrtuje izvajanje ukrepov prilagojene rabe naravnih dobrin. Okvir za ukrepe je Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16; v nadaljevanju: ZG), ki predpisuje načrtovanje ukrepov za ohranitev ugodnega stanja posebnih

varstvenih območij, določenih po predpisih, ki urejajo ohranjanje narave. Poleg tega ZG določa, da se v skladu z GGN ohranjajo oziroma ponovno vzpostavljajo habitati avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst. Podrobni varstveni cilji za prilagojeno rabo gozdov (naravnih dobrin) so po območjih navedeni v Prilogi A, ukrepi in usmeritve pa v Prilogi B. V Prilogi B so navedeni pod Tip varstvenega ukrepa »prilagojena raba gozdov«. Načrti, ki določajo izvedbo teh ukrepov, so (v skladu z ZG) GGN (Priloga D). Zahteve vrst in habitatnih tipov programa upravljanja, vezane na območja Natura 2000, se v GGN vključujejo na podlagi naravovarstvenih smernic.

Na najvišji ravni se za obdobje 10 let sprejemajo GGN gozdnogospodarskih območij (v nadaljevanju: GGN GGO), ki jih je skupaj 14 in med drugim vsebujejo cilje, strategije, usmeritve in ukrepe za gospodarjenje z gozdom in gozdnim prostorom. Trenutno so v postopku sprejemanja GGN GGO za obdobje 2021–2030. Ključne operativne usmeritve za doseganje ciljev ter ukrepi in načini njihove izvedbe po osnovnih načrtovalnih enotah gozdnega prostora so navedeni v GGN gozdnogospodarskih enot (v nadaljevanju: GGN GGE), s katerimi se zagotavlja ekološke, socialne in proizvodne funkcije gozdov. GGN GGE morajo vsebovati konkretne usmeritve in ukrepe, ki so podane v naravovarstvenih smernicah ZRSVN.

Izdelaavec posameznega GGN iz Priloge D je določen z ZG in ga program upravljanja določa tudi kot odgovornega za vgraditev ciljev iz Priloge A in usmeritev oziroma ukrepov iz Priloge B v GGN. Stroške priprave načrtov upravljanja nosijo pristojne javne službe. Izdelava GGN in naravovarstvenih smernic se tako za vse gozdove, ne glede na njihovo lastništvo, financira iz proračuna RS.

Varstveni cilji vseh vrst oziroma habitatnih tipov se na posamičnem območju v procesu priprave naravovarstvenih smernic uskladijo tako, da si na posamični površini ne nasprotujejo.

Za lažje doseganje ciljev, vezanih na vrste in habitatne tipe v gozdnem prostoru, so v Prilogi B nekateri ukrepi natančneje opredeljeni še v stolpcu »Sektorski ukrep«. Tako so kot sektorski ukrepi, ki prispevajo k ohranjanju vrst ali habitatnih tipov na primer prepoznani predvsem vzpostavitev ekocelic brez ukrepanja ali z ukrepanjem, načrtno puščanje stoječe biomase v gozdu – habitatna drevesa, puščanje odmrle biomase, izdelava in vzdrževanje vodnih virov v gozdu, ukrepi obnove, nege in varstva, vzdrževanje gozdnega roba, odstranitev tujerodnih vrst.

Manjši delež ukrepov za prilagojeno rabo gozdov je vezanih tudi na ohranjanje ali povečanje površin gozdnih rezervatov, odkup ali menjavo zemljišč ter na spremembo Pravilnika o varstvu gozdov (Uradni list RS, št. 114/09, 31/16, 52/22 in 125/22 – popr.). Pri teh ukrepih je kot odgovorni nosilec naveden MKGP z nekaterimi drugimi nosilci (natančneje opredeljeno v Prilogi B). Gre za izvajanje nalog, ki jih ti nosilci že opravljajo po drugih predpisih, medtem ko se v tem programu upravljanja določa le natančnejše vsebinske usmeritve za uresničevanje navedenih nalog. Pri tem je ključen dokument Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP):

- *ki v poglavju 5.3 Cilji, usmeritve in indikatorji za trajnostno gospodarjenje z gozdovi pri cilju 2: »Ohraniti naravno okolje in ekološko ravnovesje v krajini« navaja usmeritev 4: Zagotoviti dovolj gozdov, prepuščenih povsem naravnemu razvoju (gozdni rezervati, ekocelice) in*
- *v poglavju 6.3.1.1 Pomen gozdov za biotsko raznovrstnost pri Cilju 1: »Ohranjati biotsko raznovrstnost gozdov na ekosistemski ravni« navaja usmeritev 5: Ohranjati mrežo gozdnih rezervatov in jo primerno razširiti.*

Temu dokumentu sledi tudi Operativni program za izvajanje nacionalnega gozdnega programa za obdobje 2022–2026, ki predvideva četrtninsko povečanje obsega gozdnih rezervatov do leta 2026 (2.400 ha oziroma skupno na 11.800 ha). Pri tem navaja, da je nove površine, izvzete iz gospodarjenja, treba določati zlasti okoli obeh gozdnih rezervatov s statusom svetovne dediščine (Pragozd Krokar in Snežnik), okoli gozdnih rezervatov z namenom prispevanja k doseganju ciljev v okviru omrežja Natura 2000 iz programa upravljanja, v varovalnih gozdovih, pomembnih za biotsko raznovrstnost, ter na območjih zgostitev ekocelic brez ukrepanja. K doseganju ciljev programa upravljanja s področja prilagojene rabe gozdov lahko, tam kjer je to najbolj ustrezno, prispeva tudi oblikovanje rezervatov skladno z ZON (npr. zaradi aktivnega upravljanja svetovne naravne dediščine).

Zakon o gospodarjenju z gozdovi v lasti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 9/16, 36/21 – ZZIRDKG in 140/22 – ZSDH-1A, v nadaljevanju: ZGGLRS) v 7. členu določa, da mora gospodarjenje z državnimi gozdovi prispevati k doseganju ciljev ohranjanja narave, zlasti k doseganju ciljev območij Natura 2000 in zavarovanih območij. V 33. členu pa določa, da se del sredstev iz proračunskega sklada za gozdove (Gozdnega sklada) nameni za financiranje ukrepov Natura 2000 v zasebnih gozdovih. Velik del specifičnih ukrepov za gozdarski sektor, navedenih v programu upravljanja, se bo tako v gozdovih v zasebni lasti prednostno financiralo iz omenjenega sklada. V gozdovih v lasti Republike Slovenije pa se bo v skladu s prej omenjenim 7. členom ZGGLRS v skladu z gozdnogospodarskimi načrti izvajalo ukrepe v okviru rednega gospodarjenja SiDG.

3.2.2 Ukrepi v sektorju upravljanje z divjadjo

Cilji v sektorju upravljanje z divjadjo se dosegajo z ukrepi prilagojene rabe divjadi kot naravnega vira (Tip varstvenega ukrepa: »prilagojena raba divjadi«), skladno z Zakonom o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20, 97/20 – popr. in 44/22; v nadaljnjem besedilu: ZDLov-1). Načrti, ki imajo pristojnost določati ukrepe prilagojene rabe divjadi so v skladu s predpisi o lovstvu lovsko upravljavski načrti lovsko upravljavskih območij (v nadaljevanju: LUN LUO), ki se sprejemajo na vsakih 10 let.

Kot izdelovalec posameznega LUN LUO je z ZDLov-1 določen ZGS, ki ga program upravljanja opredeljuje tudi kot odgovornega za vključitev usmeritev oziroma ukrepov iz Priloge B programa upravljanja v LUN LUO. Usmeritve iz Priloge A in Priloge B programa upravljanja mora ZGS na ustrezen način vključiti tudi v ustrezne podrejene načrte upravljanja z divjadjo, ki se sprejemajo na vsaki dve leti.

Največ ukrepov, vezanih na prilagojeno rabo divjadi predstavlja vključitev varstvenega cilja v LUN LUO z načrtovanjem sektorskih ukrepov, kar poteka na podlagi priprave naravovarstvenih smernic za LUN LUO. Velika večina ciljev (Priloga A), vezanih na upravljanje z divjadjo je v tesni povezavi z gozdarstvom zaradi pomembne ekosistemske vloge teh vrst. Ukrepi se nanašajo predvsem na omejitve pri krmljenju divjadi, na vzdrževanje okolju primernih populacijskih gostot rastlinojedih parkljarjev (prehranska baza za volka, risa, omogočeno pomlajevanje avtohtonih drevesnih vrst) in na omejitve pri lovu na območjih, ki so pomembna za ogrožene vrste ptic (zagotavljanje miru).

Dodatno so v program upravljanja vključene tudi ukrepi komunikacije, s katerimi se bo spodbujal lov na divjad v coni in vplivnem območju dveh vrst ujed izključno z nesvinčenim strelivom (Priloga B).

3.2.3 Ukrepi v sektorju ribištvo

Načrtovanje na področju upravljanja rib v celinskih vodah določa Zakon o sladkovodnem ribištvu (Uradni list RS, št. 61/06; v nadaljnjem besedilu: ZSRib). S trenutno veljavnim Programom upravljanja rib v celinskih vodah⁶⁵ so določene dolgoročne usmeritve in ukrepi za upravljanje rib. Celinske vode so v Sloveniji razdeljene na 12 ribiških območij, za katere je izdelanih 12 načrtov ribiškega upravljanja (na ravni porečij), na podlagi teh pa so izdelani ribiškogojitveni načrti (RGN) za izvajanje ribiškega upravljanja v 67 ribiških okoliših. V ribiških okoliših ukrepe na terenu v skladu z zakonodajo s področja ribištva izvaja 64 ribiških družin, ki so za to dobile koncesijo. Vode posebnega pomena so v RGN samo prikazane, ukrepi zanje niso določeni. Za njih se pripravlja Načrt ukrepov za izvajanje ribiškega upravljanja v vodah posebnega pomena. Na 9 vodah posebnega pomena upravljanje izvaja ZZRS.

Izdellovalec posameznega načrta ribiškega upravljanja na ribiškem območju oziroma RGN iz Priloge D je ZZRS in je določen z ZSRib. Program upravljanja ga opredeljuje tudi kot odgovornega nosilca – odgovornega za vključitev ukrepov iz Priloge B na območjih Natura 2000.

Za vseh dvanajst ribiških območij v Sloveniji se na podlagi programa upravljanja rib izdelata načrt ribiškega upravljanja, kar je strokovna podlaga za celovito ribiško upravljanje posameznega ribiškega območja in mora odražati njegove ekosistemske značilnosti. Trenutno veljavni so načrti za obdobje 2017–2022. ZRSVN je za načrte ribiškega upravljanja v ribiških območjih in RGN pripravil naravovarstvene smernice, v katere so vključeni tudi varstveni cilji in ukrepi programa upravljanja iz Priloge A in Priloge B. RGN, ki imajo pristojnost določati ukrepe za izvedbo varstvenih ciljev, so navedeni v Prilogi D.

Morsko ribištvo zajema morski gospodarski ribolov in negospodarski (ribolov v znanstvene, raziskovalne in izobraževalne namene ter športni in rekreacijski ribolov). Na podlagi Zakona o morskem ribištvu (Uradni list RS, št. 115/06, 76/15, 69/17 in 44/22) je bil v letu 2021 sprejet Načrt upravljanja morskega gospodarskega ribištva v teritorialnih in notranjih vodah Republike Slovenije⁶⁶, ki določa tudi območja, kjer je ribolov omejen ter vrste, načine in sredstva ribolova. Morski gospodarski ribolov se izvaja z namenom dajanja ribiških proizvodov na trg. Za namen trženja ribiških proizvodov se izvajajo tudi akvakultura. Morski gospodarski ribolov in akvakultura sodita v okvir skupne ribiške politike EU⁶⁷. Velika večina akvakulture in morskega gospodarskega ribolova poteka zunaj omrežja Natura 2000. Kjer akvakultura leži znotraj območij Natura 2000 pa je treba

⁶⁵ Program upravljanja rib v celinskih vodah Republike Slovenije za obdobje do leta 2021, 2015: https://www.gov.si/assets/ministrstva/mkgp/dokumenti/ribistvo/ribistvo-o-celinskih-VODAH/Program_upravljanja_rib_v_celinskih_vodah_v_RS_za_obdobje_doleta_2021.pdf

⁶⁶ <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/RIBISTVO/Morski-ribolov/NUR/Nacrt-upravljanja-morskega-gospodarskega-ribistva-v-teritorialnih-in-notranjih-vodah-Republike-Slovenije.pdf>

⁶⁷ Uredba (EU) št. 1380/2013 evropskega parlamenta in sveta z dne 11. decembra 2013 o skupni ribiški politiki in o spremembi uredb Sveta (ES) št. 1954/2003 in (ES) št. 1224/2009 ter razveljavitvi uredb Sveta (ES) št. 2371/2002 in (ES) št. 639/2004 ter Sklepa Sveta 2004/585/ES

zagotavljati, da izvajanje dejavnosti ne vpliva negativno na stanje vrst in habitatnih tipov. V okviru Operativnega programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji 2014–2020⁶⁸ je bilo omogočeno črpanje finančnih sredstev iz Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo (v nadaljevanju: ESPR) tudi za spremljanje stanja vrst in habitatnih tipov na morju. Finančna sredstva so bila namenjena za ukrepe, ki spodbujajo okoljsko trajnostno ribištvo in akvakulturo, pospešujejo izvajanje skupne ribiške politike in izvajanja celostne pomorske politike. Črpanje sredstev za ukrepe za varstvo in obnovo vodne biotske raznovrstnosti in ekosistemov je načrtovano tudi v ESPRA, in sicer za obdobje 2021–2027⁶⁹. Ukrepi, navedeni v Prilogi B predstavljajo okvirne vsebine, ki naj se sofinancirajo v okviru OP ESPRA.

3.2.4 Ukrepi v sektorju raba mineralnih surovin

Za sektor raba mineralnih surovin (Priloga B, pod Tip varstvenega ukrepa navedeno »prilagojena raba mineralnih surovin«) je v programu upravljanja predvideno vključevanje varstvenega cilja v koncesijo za izkoriščanje mineralnih surovin. Slednje poteka preko priprave naravovarstvenih smernic za podelitev koncesije. Ukrepi se izvaja le na petih območjih Natura 2000, in sicer je vezan predvsem na doseganje oziroma ohranjanje ugodnega stanja izbranih vrst ptic, ki gnezdijo na območjih pridobivanja teh surovin. Odgovorni nosilec tega ukrepa je pristojno ministrstvo.

⁶⁸ <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/RIBISTVO/Operativni-program-za-izvajanje-Evropskega-sklada-za-pomorstvo-in-ribistvo-v-Republiki-Sloveniji-za-obdobje-2014-2020.pdf>

⁶⁹ [ESPRA 2021-2027 - Ribiški sklad \(ribiski-sklad.si\)](https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/PODROCJA/RIBISTVO/Operativni-program-za-izvajanje-Evropskega-sklada-za-pomorstvo-in-ribistvo-v-Republiki-Sloveniji-za-obdobje-2021-2027.pdf)

3.3 Ukrepi prilagojene kmetijske prakse

Opravljanje ustrezne kmetijske dejavnosti je na mnogih območjih Natura 2000 pogoj za ohranjanje stanja ohranjenosti nekaterih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Rabe kmetijskih površin se v skladu z veljavnimi predpisi urejajo na ravni EU z uredbami, ki določajo vzpostavitev pravil za neposredna plačila in okrepljeno pogojenost oziroma postavljajo okvir ukrepov skupne kmetijske politike. Ti predpisi od leta 2023 naprej v primerjavi s kmetijsko politiko 2015–2020 urejajo nekaj dodatnih ravnanj, ki prispevajo k doseganju varstvenih ciljev za vrste in habitatne tipe v območjih Natura 2000. Gre zlasti za zahteve obvezne pogojenosti (okrepljeni in razširjeni elementi navzkrižne skladnosti in zahtev zelene komponente), Kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila (KOPOP), Plačila Natura 2000, Shemo za okolje in podnebje (SOPo), vključitev neproduktivnih krajinskih značilnosti v definicijo upravičenega hektarja, vključitev neproizvodnih naložb, ki podpirajo cilje naravovarstvenih intervencij ter intervencijo Testiranje naravovarstvenih ukrepov na zavarovanih območjih.

Ključni dokument za izvajanje ukrepov skupne kmetijske politike v obdobju 2023 - 2027 je Uredba (EU) 2021/2115 Evropskega Parlamenta In Sveta z dne 2. decembra 2021 o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP) in se financirajo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ter o razveljavitvi uredb (EU) št. 1305/2013 in (EU) št. 1307/2013.⁷⁰ Uredba postavlja pravila za pripravo strateških načrtov Skupne kmetijske politike držav članic, ki jih slednje pripravijo same in uskladijo z Evropsko komisijo.

Poleg navedene uredbe o strateških načrtih je ključna tudi horizontalna uredba SKP: Uredba (EU) 2021/2116 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. decembra 2021 o financiranju, opravljanju in spremljanju skupne kmetijske politike ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1306/2013⁷¹. Slednja poleg finančnih določb še naprej vsebuje določbe glede splošnih načel za preglede in kazni, preglede pogojenosti in natančnejše postopke v zvezi z integriranim administrativnim in kontrolnim sistemom (v nadaljevanju: IAKS). Torej določa pravila o financiranju, upravljaljskih in kontrolnih sistemih, postopkih potrjevanja (letna finančna potrditev obračunov in letna potrditev smotrnosti) in pravila o postopku potrditve skladnosti.

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo (v nadaljevanju: SN SKP) podaja nabor ukrepov (t. i. intervencij) za uresničevanje 9 specifičnih ciljev evropske SKP in horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije (AKIS). S tem SN 2023–2027 sledi vsem 3 krovnim ciljem SKP: konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja, varstvu okolja in podnebja (specifični cilji 4, 5 in 6) ter skladnemu razvoju podeželja. Za ta program upravljanja je ključen specifični cilj 6: Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda izgube biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanja habitatov in krajine.

Ukrepi varstva narave se skozi kmetijske ukrepe izvajajo na različnih stopnjah. Najosnovnejša je okrepljena pogojenost, ki pomeni standard, ki ga je treba zagotavljati. Nad pogojenostjo so

⁷⁰https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:aa85fa9a-65a0-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF

⁷¹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2115>

postavljene prostovoljne enoletne sheme za podnebje in okolje (SOPO) v okviru ukrepov I. stebra, poleg tega pa tudi prostovoljne, a petletne intervencije KOPOP – Biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP BK) ter druga plačila na površino v okviru ukrepov II. stebra (npr. Plačila Natura 2000, Neproizvodne naložbe, Testiranje naravovarstvenih ukrepov na zavarovanih območjih, Ekološko kmetovanje). Ključni element povečane okoljsko-podnebnosti je združitev obstoječe navzkrižne skladnosti sedanje perspektive z zahtevami t.i. zelene komponente iz neposrednih plačil v sistem **»okrepljene pogojenosti«**. Okrepljena pogojenost je izhodišče za celotno zeleno arhitekturo in je temelj, ki ga sestavlja sklop obveznih pravil oziroma standardov, ki jih morajo izpolnjevati vsi upravičenci SKP, če želijo prejeti neposredna plačila I. stebra oziroma plačila SKP, ki so vezana na površine in živali. Gre za standarde Priloge 3 Uredbe EU o strateških načrtih s področja varovanja okolja, zdravja živali in ljudi ter dobrega počutja živali, ki zajemajo »predpisane zahteve ravnanja« na podlagi prava EU (v nadaljevanju: PZR) ter »dobre kmetijske in okoljske pogoje« (v nadaljevanju: DKOP), to so standardi za ohranjanje dobrega kmetijskega in okoljskega stanja zemljišč. Za ohranjanje biodiverzitete so ključni predvsem izbrani DKOP:

- DKOP 1: Ohranjanje trajnega travinja na podlagi razmerja med trajnim travinjem in kmetijsko površino (prispevek k ohranjanju osnovne funkcije trajnih travnikov, med katere spada tudi ohranjanje zaloge ogljika v tleh).
- DKOP 2: Varstvo mokrišč ali šotišč (prispevek k ohranjanju ogljika v tleh in ohranjanju izredno občutljivih habitatov za ogrožene vrste rastlin in ptic, ohranjanju pitne vode in blaženju vplivov človeka na podnebje).
- DKOP 3: Prepoved sežiganja ornih strnišč, razen zaradi zdravstvenega varstva rastlin (prispevek k ohranjanju in povečevanje zalog ogljika v tleh in tudi ohranjanju biotske raznovrstnosti).
- DKOP 4: Vzpostavitev varovalnih pasov vzdolž vodotokov (prispevek k zmanjšanju onesnaževanja vodotokov in izboljšanje kakovosti voda, prispeva k biotski raznovrstnosti. Varovalni pas je življenjski prostor za rastlinske in živalske vrste).
- DKOP 8: Minimalni delež ornih zemljišč, namenjenih neproizvodnim površinam in značilnostim, ter na vseh kmetijskih površinah ohranjanje krajinskih značilnosti in prepoved rezanja žive meje in sekanja dreves v času razmnoževanja in vzreje mladičev pri pticah (prispevek k ohranjanju kmetijske krajine, izboljšanju biotske raznovrstnosti v kmetijski krajini, praha dobro deluje na strukturo tal, prepovedi uporabe sredstev za varstvo rastlin in gnojil ugodno vpliva na izpiranje in onesnaževanje tal in voda). Med neproizvodne značilnosti sodijo: krajinske značilnosti, male vodne prvine, terase, suhozidi, praha, dosevki, rastline, ki vežejo dušik, obračališča, jarki, ki so del GERK-a. Zelo pomembno je poudariti, da so površine z neproizvodnimi značilnostmi opredeljene kot upravičene površine za prejemanje sredstev SKP.
- DKOP 9: Prepoved preusmeritve ali oranja trajnega travinja, ki je označeno kot okoljsko občutljivo trajno travinje, na območjih Natura 2000 (prispevek k ohranjanju osnovnih funkcij trajnih travnikov, predvsem ohranjanje travniških habitatov, med drugim pa tudi ohranjanje zaloge ogljika v tleh). Pomeni, da površine travinja znotraj

Nature 2000 na občutljivih območjih (vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti) ne smejo biti spremenjene ali preorane. Ta občutljiva območja določi država.

Okrepljena pogojenost z letom 2023 prinaša tudi ojačitev obstoječih DKOP in PZR. K ohranjanju biodiverzitete pomembno prispevata predvsem:

- PZR 3: Ohranjanje prosto živečih ptic (Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L 20, 26.1.2010, str. 7): člen 3(1), člen 3(2), točka (b), člen 4(1), (2) in (4)).
- PZR 4: Ohranjanje naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L 206, 22.7.1992, str. 7): člen 6(1) in (2)).

Število zahtev, ki jih mora izpolnjevati upravičenec, se v novem programskem obdobju povečuje s treh na sedem zahtev pri PZR 3 ter z dveh na pet zahtev pri PZR 4. Med njimi so za Naturo 2000 vsebinsko zelo pomembne, kot je prepoved sajenja energetskih rastlin na območjih Natura 2000, prepoved uporabe digestata (iz bioplinarn) in podobno.

Povsem nova je okoljsko usmerjena podpora v okviru neposrednih plačil, ki se imenuje **shema za okolje in podnebje, SOPO**, ki mora znašati vsaj 25 % nacionalne ovojnice za neposredna plačila. Ta shema podpira kmete pri prostovoljnem prevzemu letnih kmetijskih praks, ki presegajo zahteve iz pogojenosti in ugodno vplivajo na okolje in podnebje. Kmet bo moral – v primeru želje po vključitvi v shemo – sedaj aktivno uveljavljati izbor sheme SOPO ter jo tudi izvajati. Aktualni nabor shem SOPO se nanašajo na travinje, njivske površine in trajne nasade. Za program upravljanja sta pomembni predvsem shema *Zaplate golih tal za poljskega škrljanca* ter shema *Varstvo gnezd pribe*, ki sta specifično namenjeni ohranjanju ogroženih ptic, vezanih na kmetijsko krajino. Vstop v intervencijo SOPO je prostovoljen, obveznost izvajanja pa traja eno leto.

Instrument za usmerjanje kmetijske rabe, ki presega tako okrepljeno pogojenost kot tudi SOPO sheme, pa so **KOPOP plačila Biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP_BK)**, ki podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in spodbujajo nadstandardne sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. To je še vedno najpomembnejši način usmerjanja kmetijske dejavnosti v trajnostne oblike kmetovanja. Finančne spodbude v okviru KOPOP plačil so podeljene v skladu s prostovoljno odločitvijo kmeta za sprejetje obvez posameznih operacij. Obveznost izvajanja operacij traja najmanj pet let. V smislu ukrepov varstva narave ta kmetova obveza izpolnjuje pogoje za ukrepe pogodbenega varstva po drugih predpisih (kmetijskih). Nadgradnja SKP v obdobju 2023–2027 je tudi v smeri vključevanja bodisi upravljavsko-rezultatskih shem (Habitati ptic vlažnih travnikov) oziroma izključno rezultatskih shem (Ohranjanje suhih travišč), kjer je tudi plačilo diferencirano glede na dosežen rezultat ohranjenosti habitata oziroma prisotnost kvalifikacijske vrste, ki se jo varuje. Intervencija KOPOP v programskem obdobju 2023–2027 vključuje več operacij:

KOPOP_BK Operacije s predpisanimi praksami upravljanja:

- BK.1 Posebni travniški habitati (HAB stopnja I; HAB stopnja II): ohranjanje kvalifikacijskih travniških habitatnih tipov in kvalifikacijskih vrst območij Natura 2000, vezanih na travnike (npr. rastline, metulji, ptice ipd.) in ohranjanje travnikov, ki so vrstno raznoliki in pestri.
- BK.2 Traviščni habitati metuljev (MET stopnja I; MET stopnja II): spodbujanje izvajanja kmetijskih praks, ki so prilagojene ekološkim zahtevam dveh zelo ogroženih kvalifikacijskih Natura 2000 vrst metuljev: strašničin mravljiščar (*Maculinea teleius*) in temni mravljiščar (*Maculinea nausithous*).
- BK.3 Steljniki (STE stopnja I; STE stopnja II): ohranjanje steljnikov (travnikov, ki se kosijo v poznem poletju), ki predstavljajo pomembno zatočišče številnim živalskim vrstam in so domovanje zelo redkih travniških vrst, med drugim barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*), ki je ena izmed najbolj ogroženih vrst metuljev območij Natura 2000, in ptic npr. kosca (*Crex crex*).
- BK.4 Mokrotni travniški habitati (HABM stopnja I; HABM stopnja II): ohranjanje kvalifikacijskih travniških habitatnih tipov in kvalifikacijskih vrst območij Natura 2000, vezanih na mokrotne travnike.
- BK.5 Ohranjanje mokrišč in barij: ohranjanje mokrišč in barij.
- BK.6 Suhi kraški travniki in pašniki (SKTP): ohranjanje kraških travnikov in pašnikov.
- BK.7 Visokodebelni travniški sadovnjaki (TSA): ohranjanje visokodebelnih travniških sadovnjakov in s tem tudi prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst ter krajine.
- BK.8 Strmi travniki: ohranjanje mozaičnosti kmetijske krajine, preprečevanje opuščanja rabe in ohranjanje travniških habitatov na strmih legah.
- BK.9 Grbinasti travniki: ohranjanje grbinastih travnikov, tipične krajine, naravnih posebnosti in habitatov za mnoge rastlinske in živalske vrste.
- BK.10 Ohranjanje mejic: ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti.
- BK.11 Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst: preprečevanje širjenja invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst.
- BK.12 Sobivanje z veliki zvermi: sobivanje pašnih živali z velikimi zvermi in ohranjanje ugodnega stanja populacij velikih zveri (rjavega medveda in volka), kakor tudi kvalifikacijskih travniških habitatnih tipov in vrst na območjih Natura 2000.
- BK.13 Planinska paša: ohranjanje planinskih pašnikov – značilne krajine in visokogorskih travnišč.

Upravljaljsko-rezultatska operacija:

- BK.15 Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov: varovanje travniških vrst ptic, npr. kosca (*Crex crex*), repaljščice (*Saxicola rubetra*).

Rezultatska operacija:

- BK.16 Ohranjanje suhih travišč: vzpostavitev in ohranjanje ugodnega stanja ohranjenosti suhih travišč in nanje vezanih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst.

Poleg KOPOP_BK pa k ohranjanju biodiverzitete posredno prispeva tudi operacija KOPOP Naravni viri (KOPOP_NV):

- NV.1 Vodni viri: Ohranjanje in izboljšanje kakovosti vodnih virov ter ohranjanje in izboljšanje lastnosti in rodovitnosti tal. Operacija se veže zgolj na njive in posredno prispeva k manjši onesnaženosti površinskih in podzemnih voda s fitofarmaceutskimi sredstvi, kar lahko ima pozitiven vpliv na določene vrste oziroma habitatne tipe.

V KOPOP vstopajo kmetje prostovoljno, pri njihovem usmerjanju in svetovanju o zanje najprimernejših ukrepih pa ima pomembno vlogo kmetijska svetovalna služba, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS). Med njene naloge tako spada spodbujanje kmetov za vstop v za območje Natura 2000 in kmetiji najprimernejše KOPOP operacije.

S tem programom upravljanja se na področju izvajanja SKP EU uvaja zelo pomembna novost, ki izhaja iz poslabševanja stanja določenih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na traviščih območjih Natura 2000⁷². Za doseganje izboljšanja stanja izbranih vrst ali habitatnih tipov v preteklosti prostovoljni ukrepi, kot so bili zastavljeni in ovrednoteni v PRP 2004–2006, 2007–2013 in 2014–2020, niso zagotovili dovolj velikega vpisa v ciljne površine, zato se tokrat na izbranih območjih **uvajajo zavezujoče omejitve pri izvajanju kmetijske prakse**, ki so podrobneje opredeljene v 4. in 5. členu Uredbe o programu upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 in v Uredbi o Načrtu upravljanja Krajinskega parka Goričko za obdobje 2021–2025 (Uradni list RS, št. 91/21) (v nadaljevanju: Uredba NUG), ki velja za območje Goriškega. Območja Natura 2000, kjer je za doseganje ciljev ohranjanja vrst in habitatnih tipov nujna prilagojena kmetijska praksa, ki je določena z režimom, so tako:

- Ljubljansko barje: barjanski okarček in ostale vrste ter travniški habitatni tipi;
- Planinsko polje: travniška morska čebulica;
- Goričko: vrste in travniški habitatni tipi, opredeljeni v Uredbi NUG;

Nadomestilo za omejitve pri kmetovanju, ki so predpisane na posameznih območjih Natura 2000 in izhajajo iz zahtev Direktive o habitatih in Direktive o pticah, opredeljuje 72. člen Uredbe (EU) 2021/2115. Slednji govori o tem, da je nujen ločen ukrep, s katerim bi se upravičencem zagotovilo nadomestilo za slabosti, povezane z ohranjanjem omrežja Natura 2000, da bi lažje premagovali specifične slabosti, ki izhajajo iz izvajanja obeh omenjenih direktiv ter da bi pripomogli k učinkovitemu upravljanju območij Natura 2000. SKP 2023–2027 na podlagi navedenega uvaja novost: intervencijo **Plačila Natura 2000**.

Upravičenec za nadomestilo je nosilec kmetijskega gospodarstva, lastnik kmetijskega zemljišča ali upravljalec kmetijskega zemljišča. Vstop v intervencijo Plačila Natura 2000 je prostovoljen,

⁷² Kačičnik Jančar idr. 2022: Pregled stanja vrst...

obveznost izvajanja pa traja najmanj eno leto. Kljub temu pa je na navedenih treh območjih skladno s 4. in 5. členom Uredbe o programu upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 ter skladno z Uredbo NUG izvajanje predpisanih zahtev obvezno, ne glede na vlaganje zahtevka za izplačilo Plačil Natura 2000.

Prvič je oblikovana in za varstvo vrst ter habitatnih tipov pomembna intervencija **Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023–2027**. Intervencija podpira okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbuja sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti ter ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter zmanjšanje negativnih vplivov kmetovanja na okolje. Pod upravičene površine se tudi tukaj po novem štejejo tudi neproduktivne površine, ki se uporabljajo za doseganje minimalnega deleža ornega zemljišča, namenjenega za neproizvodne elemente in krajinske značilnosti, za katere velja obveznost trajanja (standard DKOP 8). Prav tako se pod upravičen hektar štejejo krajinske značilnosti, ki se, za čas trajanja zadevne obveznosti kmeta, določijo ali ohranjajo na SOPO.

Podobno lahko k ohranjanju narave posredno prispeva tudi podintervencija SKP 2023–2027 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travniških habitatov.

Podintervencije, ki naslavlajo naložbe, bodo dostopne kmetijskim gospodarstvom, ki bodo vključena v izvajanje naravovarstvenih podintervencij SN 2023–2027, kar lahko dodatno pozitivno prispeva k odločitvi kmetovalcev v večje vključevanje v naravovarstvene operacije.

Pomembna novost SKP 2023–2027 je tudi intervencija Testiranje naravovarstvenih ukrepov na zavarovanih območjih (NUZO). Zaradi naravovarstvene pomembnosti zavarovanih območij je smiselno, da se nameni dodatna pozornost testiranju prostovoljnih ukrepov oziroma praks na kmetijskih zemljiščih, ki obstoječe operacije KOPOP dopolnjujejo in gredo po zahtevah in zahtevnosti višje od KOPOP ukrepov. Lastniki bodo s pomočjo upravljavcev zavarovanih območij, ki bodo v sodelovanje vstopili kot vodilni partner, z manj bremenami testirali prostovoljne ukrepe na svojih zemljiščih. Nabor ukrepov in ciljev, ki bi jih bilo smiselno razviti v okviru te intervencije je tudi del programa upravljanja (Priloga A in Priloga B). Upravičenci so upravljavci širših zavarovanih območij, ki sklenejo individualne pogodbe/sporazume z lastniki oziroma upravljavci kmetijskih zemljišč. Vstop v intervencijo je prostovoljen, obveznost traja najmanj pet let.

V okviru SKP 2023–2027 so na voljo še drugi ukrepi, ki pripomorejo k doseganju varstvenih ciljev programa upravljanja na travniških. K doseganju ciljev na območjih Natura 2000 lahko prispevajo tudi **plačila za območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo (OMD)** ter **ekološko kmetovanje**, kar prispeva zlasti k obdelanosti zemljišč in k preprečevanju zaraščanja travniških površin na območjih Natura 2000. Ta dva ukrepa nista zastavljena tako, da bi bilo zanj treba določiti ciljne vrednosti, saj je vpliv na vrste in habitatne tipe posreden. Pomemben prispevek k varstvu vrst in habitatnih tipov na travniških lahko poda tudi intervencija **Podpora za projekte EIP**, kot eden izmed načinov posredovanja novih znanj, praks, tehnologij, procesov in digitalizacije v prakso ter njihovemu prevzemanju. Podpore projektom EIP s področja okolja in podnebnih sprememb bodo prispevale k zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, izvajanje okoljsko učinkovite pridelave na varovanih območjih (Natura 2000, vodovarstvena območja) ter varovanju in spodbujanju biotske raznovrstnosti.

Ukrepi na hidromelioracijskih kanalih (predvsem prilagojeno čiščenje melioracijskih jarkov in kanalov) se izvajajo na podlagi Zakona o kmetijskih zemljiščih (Uradni list RS, št. 71/11 – uradno prečiščeno besedilo, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17 in 44/22), ki določa, da so za vzdrževanje manjših hidromelioracijskih sistemov odgovorni lastniki kmetijskih zemljišč. Za večje hidromelioracijske sisteme je odgovoren Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (SKZG RS), ki s koncesionarji določi obseg vzdrževalnih del, v postopku presoje sprejemljivosti pa se določi tak obseg in potek del, ki ne poslabša stanja Natura vrst in habitatnih tipov. Zakon je vzpostavil tudi sistemski vir za financiranje teh aktivnosti s takso za upravljanje in vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov.

Program upravljanja določa tudi, da se varstveni cilji za vrste in habitatne tipe na kmetijskih zemljiščih smiselno vključijo v zakupne pogodbe, tako nove kot v primeru podaljšanja obstoječih. Za slednje je ravno tako odgovoren SKZG RS, ki ustrezno mnenje pridobi pri pristojnem zavodu za varstvo narave.

V programu upravljanja so ukrepi prilagojene kmetijske prakse, preko katerih se zagotavlja dobro stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov ter so predmet vključitve v navedene intervencije oziroma ukrepe kmetijskega sektorja, za posamezna območja določeni v Prilogi B, pod Tip varstvenega ukrepa »prilagojena kmetijska praksa«. Določeni so različni varstveni ukrepi, ki se z SKP 2023–2027 natančneje povezujejo preko stolpca »Sektorski ukrepi«. Območje izvajanja vsake od navedenih zahtev je celota ali del notranje cone vrste oziroma habitatnega tipa. Pri predlaganih ukrepih, ki se nanašajo na kmetijstvo, se uporabljajo KOPOP in ostale operacije iz SKP 2023–2027. Kjer je to potrebno, je za posamezno zahtevo določena ciljna vrednost v posebni **Prilogi E: Ciljne KOPOP površine**. Ciljne vrednosti so zaradi združevanja območij navedene zgolj v tej Prilogi E, medtem ko ciljne vrednosti KOPOP ukrepov v prilogi B niso navedene. Kratice, ki so uporabljene v prilogah, so oznake za zgoraj omenjene intervencije SKP oziroma skupin zahtev.

3.4 Ukrepi upravljanja voda

Kljub majhnemu deležu vodnih površin (1 %) v območjih Natura 2000 je kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, ki so odvisni od vode, kar 135. Sem so vključene vrste, ki del letnega ali življenjskega cikla preživijo v vodi ali ob njej zaradi razmnoževanja, prehranjevanja ali hiberniranja, in habitatni tipi, ki so vezani na stalno prisotnost vode (podzemne ali površinske vode). Zato je način upravljanja voda bistven za njihovo ohranjanje. Varstveni cilji za upravljanje voda so po območjih Natura 2000 navedeni v Prilogi A, ukrepi in usmeritve za njihovo doseganje pa v Prilogi B, kjer so navedeni pod Tip varstvenega ukrepa »upravljanje voda«.

S sprejetjem Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (UL L št. 327 z dne 22. 12. 2000; v nadaljevanju: vodna direktiva)⁷³ in prenosom v slovenski pravni red z Zakonom o vodah (v nadaljevanju: ZV-1)⁷⁴ se je sektorsko načrtovanje upravljanja z vodami začelo približevati celovitemu upravljanju z vodami, ki upošteva naravne procese in dinamiko voda ter medsebojno povezanost in soodvisnost vodnih in obvodnih ekosistemov na območju povodja. Cilji upravljanja z vodami so glede na ZV-1 doseganje dobrega stanja voda in drugih, z vodami povezanih ekosistemov, zagotavljanje varstva pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje in uravnavanje vodnih količin in spodbujanje trajnostne rabe voda, ki omogoča različne vrste rabe voda ob upoštevanju dolgoročnega varstva razpoložljivih vodnih virov in njihove kakovosti. ZV-1 določa tudi, da je treba rabo in druge posege v vode, vodna in priobalna zemljišča programirati, načrtovati in izvajati tako, da se ne poslabšuje stanja voda, da se omogoča varstvo pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje naravnih procesov, naravnega ravnovesja vodnih in obvodnih ekosistemov ter varstvo naravnih vrednot in območij, varovanih po predpisih o ohranjanju narave⁷⁵.

Na podlagi ZV-1 Vlada sprejme načrt upravljanja z vodami (v nadaljevanju: NUV) s programom ukrepov (v nadaljevanju: PU), ki predstavlja krovni dokument upravljanja z vodami. V letu 2011 sta bila sprejeta prva NUV in PU za obdobje 2010 - 2015, ki so v upravljanje voda v Sloveniji prinesli nov ekosistemski pristop, ki kot cilj upravljanja z vodami določa doseganje dobrega ekološkega stanja oziroma potenciala voda (in ne le dobrega kemijskega stanja voda), kar z ohranjanjem struktur in funkcij vodnih ekosistemov bistveno prispeva tudi k ohranjanju vrst in habitatnih tipov Natura 2000. Za ustrezno upravljanje vrst in habitatnih tipov, ki se vežejo na vodno okolje, sta pomembna dokumenta tudi Načrt zmanjševanja poplavne ogroženosti 2022–2027 (NZPO SI II), ki je v postopku sprejemanja ter Načrt upravljanja z morskim okoljem 2022–2027⁷⁶. V postopku sprejemanja sta tudi NUV s PU za tretje obdobje, 2022–2027. ZRSVN je za omenjene dokumente že pripravil naravovarstvene smernice, v katere so vključeni tudi varstveni cilji in ukrepi iz Priloge A in Priloge B. Naravovarstvene smernice opredeljujejo nabor varstvenih ukrepov po porečjih in povodjih, tako da so podane skupne usmeritve za vse vodotoke določenega porečja oziroma povodja in podrobnejše usmeritve za posamezne vodotoke določenega porečja oziroma povodja (upravljalvske cone).

⁷³ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (UL L št. 327 z dne 22. 12. 2000, str. 1)

⁷⁴ Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15 in 65/20)

⁷⁵ 5. člen ZV-1

⁷⁶ [Uredba o Načrtu upravljanja z morskim okoljem za obdobje 2022–2027 \(pilsrs.si\)](https://pilsrs.si)

Usmeritve izhajajo iz ekoloških zahtev vrst in habitatnih tipov ter groženj na posameznem vodotoku. Naslavljajo predvsem področje urejanja voda: čiščenje obrežne zarasti in vodne vegetacije, vzdrževanje ter izvedbo novih obrežnih zavarovanj in vodnih objektov, zveznost vodnega toka in tudi čas izvajanja del.

Program upravljanja v Prilogi B določa ukrepe po sektorjih za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. Večina ukrepov upravljanja voda se nanaša na vključitev oziroma upoštevanje varstvenih ciljev iz Priloge A pri pripravi načrtov upravljanja voda, programov del na vodotokih ali izvajanje posegov, letnih programov vzdrževalnih del, aktov o podelitvi vodne pravice / koncesijskih pogodb ali aktov o plovbi. Izdelovalci načrtov, programov ali posameznih aktov so določeni s predpisi o upravljanju voda in jih program upravljanja določa tudi kot odgovorne za vključitev ciljev iz Priloge A in usmeritev oziroma ukrepov iz Priloge B. Način vključevanja varstvenih ciljev programa upravljanja v te dokumente je predvsem preko pridobivanja naravovarstvenih smernic oziroma mnenj ZRSVN. Stroške priprave načrtov upravljanja nosita pristojno ministrstvo (MNVP) in DRSV.

3.4.1 Ukrepi, ki naslavljajo vključitev varstvenih ciljev v načrte upravljanja voda, programe del na vodotokih in v izvajanje posegov

V teh ukrepih je večinoma zajeto ohranjanje ali izboljšanje hidromorfoloških struktur in procesov, vzpostavitev prehodnosti vodotokov ter vzdrževanje obrežne in vodne vegetacije. Pri nekaterih primerih so podane že »Podrobnejše varstvene usmeritve«, ki določajo v procesu priprave programa upravljanja usklajen način za doseganje varstvenih ciljev. Pri nekaterih primerih je predvidena renaturacija (pod »sektorski ukrep«). Izvajanje nekaterih od teh ukrepov lahko predstavlja nadstandard glede na obveze iz obstoječe zakonodaje s področja upravljanja voda in je zato povezano z razpoložljivimi finančnimi sredstvi, ki morajo biti zagotovljena v proračunu ali iz projektov (opredeljeno pri »Vir financiranja«).

Na nekaterih območjih so predvideni ukrepi za zmanjšanje odtoka vode. Načrtovani so v povezavi s predvidenimi ukrepi izboljšanja stanja voda in negradbenimi ukrepi zmanjševanja poplavne ogroženosti, kakršni so identifikacija, vzpostavitev in ohranitev razlivnih površin visokih voda in prilagoditev rabe zemljišč v porečjih. Usmeritev države je, da se na teh območjih iščejo sinergije med vzpostavitvijo ugodnega stanja mokrišč, mokrotnih travnikov in drugih pomembnih habitatov ter vrst in zmanjševanjem poplavne ogroženosti.

Na nekaterih območjih Natura 2000 so predvideni ukrepi odvisni od odkupa zemljišč in se lahko izvedejo šele po uspešnem odkupu. Za odkupe zemljišč je v tem programu upravljanja predviden vir financiranja projekt.

3.4.2 Ukrepi, ki naslavlajo ureditev komunalnih odpadnih voda

Glede na zahteve Direktive o čiščenju komunalne odpadne vode⁷⁷ je morala Republika Slovenija do 31. 12. 2015 zagotoviti ustrezne sisteme odvajanja in čiščenja za komunalno odpadno vodo iz vseh območij poselitve s skupno obremenitvijo enako ali večjo od 2000 PE in območij s skupno obremenitvijo, manjšo od 2.000 PE, kjer se komunalna odpadna voda že odvaja v javno kanalizacijsko omrežje. Poleg tega je treba do 31. 12. 2027 zagotoviti ustrezno odvajanje in čiščenje komunalne odpadne vode na območjih poselitve s skupno obremenitvijo manjšo od 2.000 PE, kjer se komunalna odpadna voda še ne odvaja v javno kanalizacijsko omrežje.

Analiza stanja vrst in habitatnih tipov Natura 2000 je pokazala, da na določenih območjih Natura 2000 kakovost vode še ne ustreza ekološkim zahtevam vrst in habitatnih tipov Natura 2000. Zato sta v programu upravljanja zabeležena ukrepa: preveriti priključenost in ustreznost odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda ter urediti odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod na prispevnem območju. Odgovorni nosilci so za večino teh ukrepov občinske javne službe.

Izpostavljeni so primeri, kjer bo treba zaradi strožjih ekoloških zahtev določenih vrst Natura 2000 stopnjo čiščenja odpadnih voda v prispevnem območju dodatno prilagoditi zahtevam po zmanjšanju hranil v podzemni vodi oziroma v prispevnem območju zagotoviti ustrezne sisteme odvajanja in čiščenja za komunalno odpadno vodo v območjih poselitve pod 2.000 PE. Poleg tega bo treba prilagoditi predpise, ki določajo standarde kakovosti v vodi na krasu, na strožje mejne vrednosti, ugotovljene na podlagi strokovne študije.

3.4.3 Ukrepi, ki naslavlajo vključitev varstvenih ciljev v akte o podelitvi vodne pravice ali koncesijsko pogodbo

V teh ukrepih je večinoma zajeta prilagoditev posebne rabe vode na račun omejitev plovbe, vnosa tujerodnih vrst, prilagoditev hidrološkega režima, prehodnosti jezov in pregrad ter strukturiranosti habitata. Glede na ZV-1 (109. člen) se lahko posebna raba prepove, omeji ali se zanjo določijo posebni pogoji, če bi nameravana raba lahko škodljivo vplivala ali ogrožala območja, varovana po predpisih o ohranjanju narave. Pri teh ukrepih gre za vključitev varstvenih ciljev programa upravljanja ob podeljevanju novih vodnih pravic ali ob podaljševanju že obstoječih. Če bi se ugotovilo, da je v obdobju tega programa upravljanja zaradi poslabševanja stanja vrst ali habitatnih tipov nujno novelirati katero od obstoječih vodnih pravic, se bo ob upoštevanju zakonodaje s področja upravljanja voda in varstva okolja sprožil ustrezen postopek. Vključitev varstvenih ciljev v akte je financirana iz sredstev za redno delo, medtem ko so za samo izvajanje prilagojenih aktivnosti za doseganje teh ciljev viri financiranja poleg rednega dela tudi ostala proračunska sredstva in projekti.

⁷⁷ Direktiva Sveta 91/271/EGS z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode (UL L 135, 30.5.1991, str. 40–52)

V območjih Natura 2000 so nekatere zajezitve, pretežno manjši do srednje veliki ribniki, pomembni kot ključni življenjski prostor vrst Natura 2000, zlasti kačjih pastirjev in dvoživk. Neustrezno vzdrževanje ali neprimerno upravljanje teh biodiverzitetno pomembnih stoječih voda lahko vodi v izgubo habitata vrst Natura 2000. Manjše zajezitve so posledica objektov vodne infrastrukture v upravljanju države in objektov v posebni rabi v upravljanju imetnika vodne pravice. Upravljanje zajezitev, ki so posledica vodne infrastrukture, je naloga državne gospodarske javne službe in se financira iz Sklada za vode. Kjer z zajezitvijo upravlja imetnik vodne pravice, se stroški upravljanja zagotavljajo iz zasebnih sredstev, razen pri vključevanju upravljanja v izvajanje projektov, kjer je tudi sofinanciranje iz javnih sredstev.

3.4.4 Ostali ukrepi na področju upravljanja z vodami

V programu upravljanja je še nekaj drugih ukrepov, ki naslavljajo ureditev predpisov, usklajitev meje vodnih zemljišč s stanjem v naravi, pripravo večletnega akcijskega načrta upravljanja reke Drave in celovito ureditev prodonosnosti reke Mure.

3.4.5 Izvajanje ukrepov na področju upravljanja z vodami

Vrsta ukrepov upravljanja voda se bo izvajala kot naloga obvezne državne gospodarske javne službe urejanja voda, katere naloge določa ZV-1 (161. člen). Delovanje državnih gospodarskih javnih služb urejanja voda določata Uredba o načinu izvajanja obveznih državnih gospodarskih javnih služb na področju urejanja voda in o koncesijah teh javnih služb (Uradni list RS, št. 109/10, 98/11, 102/12, 89/14 in 47/17) in Pravilnik o vrstah in obsegu nalog obveznih državnih gospodarskih javnih služb urejanja voda (Uradni list RS, št. 57/06, 60/16, 82/20 – ZON-E in 91/20). Po Pravilniku (24. člen, 26. člen) je med nalogami vzdrževanja vodnih in priobalnih zemljišč tudi največje možno varstvo naravnih vrednot, ohranitev ugodnega stanja ogroženih in zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, ter varovanih in zavarovanih območij po predpisih o ohranjanju narave. Sredstva za njihovo delovanje se zagotavljajo iz proračuna Republike Slovenije in drugih sredstev.

Če se na območjih Natura 2000 izvajajo investicijski ukrepi za zmanjševanje poplavne ogroženosti, se sredstva zagotavljajo v okviru Sklada za vode ali evropskih finančnih mehanizmov. Če se na območjih Natura 2000 izvajajo aktivnosti v skladu s programi odprave posledic naravnih nesreč, se sredstva zagotavljajo v okviru integralnega proračuna.

V primerih izvajanja aktivnosti za odpravo posledic naravnih nesreč, ki jih sprejme Vlada in pomenijo izvajanje ukrepov za odvrnitev neposredne nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali premoženja ali reševanje ljudi in premoženja, se v skladu z 10. členom ZON določbe tega zakona glede dolžnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti ne uporabljajo in s tem tudi ne ukrepi za doseganje ciljev iz tega programa. ZON pa določa, da se v teh primerih izbere tisti ukrep, ki ob doseganju enakih učinkov najmanj poškoduje naravo. Pri načrtovanju in izvedbi teh ukrepov je smiselno vključiti strokovnjake, iz preteklih izkušenj pa izhaja, da je za doseganje ciljev območij Natura 2000 tehnično pogosto

najustreznejša takšna vzpostavitev stanja vodnih objektov, ki služi namenom in ciljem zmanjševanja poplavne ogroženosti, vendar ne enaka vzpostavitvi prvotnega/projektiranega stanja (sonaravno preoblikovanje vodnih objektov in zamenjava/odkupi zemljišč ob vodotokih, kjer ni ogrožena infrastruktura). Ko vzpostavitev prvotnega stanja vodnih objektov ni nujna za doseganje ciljev zmanjševanja poplavne ogroženosti, je tudi to ustrezna rešitev za doseganje ciljev območij Natura 2000.

V finančni perspektivi EU 2021–2027 bodo podprta vlaganja v vzpostavitev zelene infrastrukture, prednostno v sinergiji s protipoplavnimi ukrepi in ukrepi za izboljševanje hidromorfološkega stanja voda, po potrebi pa bo kot del celovitih ukrepov na območjih Natura 2000, na katerih bo to bistveno in upravičeno, podprt tudi odkup naravovarstveno pomembnih zemljišč zaradi ohranitve in obnove ekosistemov, ki zagotavljajo ključne ekosistemske storitve. V nacionalnem Načrtu za okrevanje in odpornost so predvideni tudi ukrepi in investicije zelenega prehoda za izboljšanje čistega in varnega okolja. V okviru investicij je med ukrepi za zmanjševanje poplavne ogroženosti kot kriterij za izbor projekta tudi vključevanje rešitev, ki temeljijo na naravi (*»nature-based solution«*), hkrati pa morajo zasledovati princip, da se pri tem ne dela škoda vezano na 6 okoljskih ciljev (*»do no significant harm«*)⁷⁸. Naložbe bodo obsegale kritje stroškov tudi za sistem zadrževanja voda s suhimi zadrževalniki, vzpostavitev razlivnih površin in preprečitev nadaljnje urbanizacije na razlivnih površinah.

⁷⁸ 'Do no significant harm' Technical Guidance by the Commission Recovery and Resilience Facility https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_02_18_epc_do_not_significant_harm_-_technical_guidance_by_the_commission.pdf

3.5 Drugi ukrepi

3.5.1 Varstvo kulturne dediščine

Pomembni deli življenjskih prostorov nekaterih živalskih vrst so tudi v območjih varstva kulturne dediščine – varstvenih območjih dediščine, ki jih določa Uredba o varstvenih območjih dediščine^{79,80}. Predvsem za netopirje so pomembna stavbna varstvena območja, saj je bilo v Sloveniji v stavbah kulturne dediščine (v nadaljevanju: SKD) najdenih 23 vrst netopirjev, od katerih ima 10 vrst v njih bistvene porodniške skupine. Analiza obstoječih podatkov do leta 2021 je pokazala, da so bili netopirji najdeni v 82 % SKD od 1.710 pregledanih, v 37 % SKD pa je bilo potrjenih 780 porodniških skupin različnih vrst netopirjev⁸¹. Zato je način varstva kulturne dediščine pomemben za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti območij Natura 2000. Praviloma so ukrepi za varstvo kulturne dediščine in ukrepi za doseganje ciljev Nature 2000 skladni med seboj oziroma se dopolnjujejo.

Varstvena območja dediščine in območja Natura 2000 se v veliki meri prekrivajo, kar pomeni odlično osnovo za skupna vlaganja v širšo izobraževalno, interpretacijsko, promocijsko in turistično ponudbo, vključno z vlaganji v infrastrukturo. Celostno in trajnostno zasnovano upravljanje skupnih varovanih območij je pomembno za doseg pozitivnih sinergijskih učinkov in zagotavljanje celostne ponudbe za zadovoljne uporabnike tako kulturne dediščine kot tudi območij Natura 2000.

Spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija, in vsa spomeniška območja morajo imeti upravljavca, ki uresničuje svoje naloge na podlagi načrta upravljanja, pripravljenega na podlagi ZVKD-1. Upravljanje se lahko zaupa tudi upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje spomeniškega območja. Načrt upravljanja, ki ga pripravi upravljavec ob strokovni pomoči Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljevanju: ZVKDS), določa strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika ali spomeniškega območja ter način izvajanja njegovega varstva. Če se spomeniško območje prekriva z območjem, varovanim ali zavarovanim na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave, se načrt upravljanja pripravi v sodelovanju z ZRSVN in sprejme v soglasju z ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave.

ZVKD-1 tudi določa, da je potrebno za posege, raziskave in odstranitve kulturne dediščine predhodno pridobiti kulturnovarstveno soglasje (v nadaljevanju: KVS), in sicer:

- KVS za raziskave in odstranitve ministrstva, pristojnega za kulturo, v primeru raziskav in odstranitvev arheoloških ostalin in kulturnih spomenikov ter registrirane dediščine, kadar prostorski akt določa obveznost pridobitve KVS za posege vanjo.
- KVS za posege ZVKDS v primerih, določenih v 28. členu ZVKD-1.

⁷⁹ Uredba o varstvenih območjih dediščine (Uradni list RS, št. 69/22)

⁸⁰ Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg)

⁸¹ Presetnik in Zamolo, 2022: Varstvo netopirjev v stavbah kulturne dediščine – zmanjševanje obremenjenosti z netopirskim gvanom. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, str. 16. https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.2_Netopirski_gvano_koncno_porocilo_in_priloge_CKFF_2022.pdf

Pred izdajo KVS za posege je treba pridobiti kulturnovarstvene pogoje ZVKDS (v nadaljevanju: KVP). S KVP zavod določi zahteve, ki jih mora izpolnjevati projektna dokumentacija za pridobitev mnenj in gradbenega dovoljenja ali druga projektna dokumentacija, potrebna za izvedbo posegov, in zahteve glede strokovne usposobljenosti izvajalcev specializiranih del. Kot pogoj za pridobitev KVS se lahko določi tudi izvedbo predhodnih raziskav ali pripravo konservatorskega načrta (v nadaljevanju: KN). KN je del projektne dokumentacije, s katerim se določijo sestavine spomenika, ki jih je treba ohraniti, ter usmeritve za njegovo ohranitev in delovanje. KN je vedno potreben pri posegih v strukturne elemente spomenika.

KVS se pridobi, kadar za poseg ni potrebno pridobiti gradbenega dovoljenja. Za posege, za katere je z Gradbenim zakonom (Uradni list RS, št. 199/21 in 105/22 – ZZNŠPP; v nadaljevanju: GZ-1) in z Uredbo o razvrščanju objektov⁸² predpisana pridobitev gradbenega dovoljenja, se KVS izda v obliki mnenja v skladu z GZ-1. Tudi v tem primeru je potrebno pridobiti KVP.

Kadar se z občinskim podrobnim prostorskim načrtom načrtuje celovita prenova na območju dediščine ali na delu njenega območja, je obvezna izdelava Konservatorskega načrta za prenovo (v nadaljevanju: KNP), ki določi predloge za določitev meja območij urejanja prostora in območij namenske rabe, predloge pogojev razvoja in omejitve z vidika varstva po enotah urejanja prostora. Če se KNP pripravi za območje kulturne krajine, se pri tem upoštevajo tudi zahteve ohranjanja narave.

Ukrepi za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst, predvsem netopirjev, ki so vezani na taka območja, se zato vključujejo v postopek priprave zgoraj navedenih načrtov, kadar se tak načrt začne pripravljati. Kadar je potrebno vzdrževanje objekta za ohranjanje ustreznega stanja samega objekta, je treba poskrbeti, da z ustrezno izvedenim vzdrževanjem pomagamo zagotavljati tudi ugodno stanje ohranjenosti vrste in/ali njenega življenjskega prostora. Poleg ustreznosti izvedenega vzdrževanja je pomemben tudi časovni vidik. Na kulturni dediščini in kulturnih spomenikih, ki so na območju Natura 2000, je skladno z ukrepi varstva kulturne dediščine treba zagotavljati možnosti za redno vzdrževanje in obnovitvene posege, ki se praviloma izvajajo od aprila do oktobra. To je lahko v nasprotju z ekološkimi zahtevami nekaterih skupin živalskih vrst kot so porodniške skupine netopirjev, ki so lahko v tem obdobju prisotne v SKD. V kolikor poseg na kulturni dediščini ni nujno potreben, obnova v času razmnoževanja prisotnih živalskih vrst ni dovoljena. Kdaj je poseg nujno potreben, je določeno v prvi alineji 2. točke 28. člena ZVKD-1. Ne glede na nujnost posega, se pristojne organizacije v postopkih izdaje mnenj dogovorijo za način dela, ki bo najmanj ogrožal doseganje ugodnega stanja živalske vrste in njenega življenjskega prostora ter bo hkrati omogočal varovanje spomeniških lastnosti kulturne dediščine.

Varstveni ukrepi, ki so vezani na to vsebino, so v Prilogi B podani pod Tip varstvenega ukrepa »varstvo kulturne dediščine«, večinoma pa je navedeno, da je treba vključiti varstveni cilj v načrte urejanja prostora in izvajanje posegov. Slednje poteka preko podajanja naravovarstvenih smernic in mnenj ter KVP.

Za zagotavljanje pridobivanja naravovarstvenih smernic in mnenj ter njihovega upoštevanja v primeru prisotnosti živalskih vrst v SKD je potrebno dopolniti razpisne pogoje vseh javnih razpisov,

⁸² Uredba o razvrščanju objektov (Uradni list RS, št. 96/22) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED8497>

ki vključujejo financiranje posegov na nepremično dediščino, še posebno na cerkvenih ali grajskih stavbah, s pogojem »da ima predlagatelj za poseg pridobljena ustrezna dovoljenja, soglasja ali mnenja po naravovarstveni zakonodaji, če je to potrebno«. Prav tako naj bodo ti dokumenti priloženi projektni dokumentaciji predlaganih posegov, če jo mora predlagatelj priložiti prijavi. Prisotnost živalskih vrst v objektu lahko izvajalec posegov preveri na območni enoti ZRSVN.

Dodatno je za zagotavljanje izvajanja ustreznega varstva netopirjev in ohranjanja stavbnih zatočišč potrebno dopolniti prilogo 3a Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) v delu, ki se nanaša na netopirje, z manjkajočimi znanimi stavbnimi zatočišči netopirjev znotraj območij Natura 2000.

3.5.2 Mehanizem prostorskega načrtovanja

Namen urejanja prostora je doseganje trajnostnega prostorskega razvoja s celovito obravnavo, usklajevanjem in upravljanjem njegovih družbenih, okoljskih in ekonomskih vidikov. To je eden od mehanizmov za zagotavljanje trajnostnega prostorskega razvoja, saj z metodami prostorskega in urbanističnega načrtovanja omogoča ohranjanje narave, varovanje naravnih virov in kulturne dediščine ter drugih kakovosti naravnega in kulturnega okolja. Ta mehanizem je pomemben za doseganje varstvenih ciljev območij Natura 2000, saj so sprejeti prostorski akti podlaga za prostorske ureditve in omogočajo ohranjanje odprtih in zelenih (nepozidanih) površin, ki jih je ključno ohraniti takšne (nepozidane). Zaradi različnega izrazoslovja v različnih predpisih in enotnega naslavljanja vsebine s tem programom upravljanja je v Prilogi B za mehanizem prostorskega načrtovanja za ta sektor uporabljen izraz »prostor«, vendar gre v tem primeru za mehanizem. Varstveni ukrepi, vezani na to poglavje, so v Prilogi B navedeni pod Tip varstvenega ukrepa »upravljanje prostora«.

Postopki priprave in sprejetja prostorskih planskih in izvedbenih aktov, tako na občinski kot na državni ravni, so prav tako pomemben instrument za doseganje varstvenih ciljev območij Natura 2000. Pri urejanju prostora se odločitve sprejemajo, ob upoštevanju načel trajnostnega prostorskega razvoja ter na podlagi vrednotenja njihovih vplivov na gospodarstvo, družbo in okolje. Vplivi se vrednotijo v postopku priprave prostorskega akta, ko so mogoče še različne rešitve in se lahko izbere taka, ki je vsestransko sprejemljiva in ugodno ovrednotena. Tekom postopka priprave teh aktov se pri vrednotenju vplivov analizirajo in ovrednotijo vplivi tudi na varstvo okolja in ohranjanje narave, kar pomeni tudi na varstvene cilje območij Natura 2000, njihovo celovitost in povezanost evropskega omrežja Natura 2000. Za prostorske strateške akte se izvede celovita presoja vplivov na okolje. Pred sprejetjem prostorskega strateškega akta mora pripravljavec pridobiti odločitev ministrstva, pristojnega za celovito presojo vplivov na okolje, da so vplivi na okolje sprejemljivi. Pri izdelavi prostorskih izvedbenih aktov se presoja vplivov na okolje izvede v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo okolja, presoja sprejemljivosti posega na varovana območja pa v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave. Ti presoji predstavljata vrednotenje vplivov za obravnavani področji. V teh postopkih je možni bistven negativni vpliv posegov velikokrat mogoče z ustreznimi ukrepi tudi omiliti na nebistven in tudi v teh primerih je posege mogoče izvesti. To velja tudi za infrastrukturne objekte. Nadalje je mogoče umestiti in izvesti tudi posege z bistvenim negativnim vplivom ob izvedbi ustreznih postopkov, ki med drugim vključujejo prevlado druge javne

koristi in izvedbo izravnalnih ukrepov. Odločitev o prevladi druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave sprejme v skladu s 101.c členom ZON Vlada, prostorski izvedbeni akt pa nato organ, ki je za njegov sprejem pristojen (v primeru državnih prostorskih načrtov je to Vlada).

3.5.3 Nadzor

Nadzor nad izvajanjem ukrepov za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov se v skladu z ZON in na njegovi podlagi sprejetimi predpisi, izvaja kot neposredni nadzor v naravi in kot inšpekcijski nadzor. Program upravljanja ukrepe nadzora določi v primerih, ko iz stanja v naravi izhaja, da obstajajo grožnje za nedoseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov kljub zakonsko določenim prepovedim in režimom. Za zagotavljanje posameznega podrobnega varstvenega cilja je zato potreben okrepljen nadzor izvajanja različnih predpisov, ki prispevajo k ohranjanju vrst in habitatnih tipov.

Program upravljanja varstvene ukrepe nadzora podaja kot vzporedne ukrepe, ki jih je treba izvesti za doseganje podrobnih varstvenih ciljev, in sicer v Prilogi B pod Tip varstvenega ukrepa »nadzor«. Vsebuje predvsem dva ukrepa nadzora: (i) izvajati neposredni nadzor in (ii) vključiti nadzor doseganja varstvenega cilja v program dela inšpekcije. Prvi ukrep se nanaša na neposredni nadzor v naravi, ki ga v zavarovanih območjih izvajajo pooblaščen naravovarstveni in prostovoljni nadzorniki upravljavcev zavarovanih območij. Predvidena je tudi možnost širitve izvajanja nadzora izven zavarovanih območij v skladu z NPVN. Drugi ukrep se nanaša na delo pristojnih inšpekcijskih služb, kjer ukrepe izvajajo inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave in inšpektorji, pristojni za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo.

V Prilogi B je izpostavljen zlasti nadzor izvajanja zakonodaje s področja upravljanja voda, kmetijstva, gozdarstva, lovstva, ribištva, ohranjanja narave in varstva podzemnih jam.

3.6 Prednostno financiranje ukrepov

Program določa vire financiranja za izvajanje varstvenih ukrepov (redno delo, ostala proračunska sredstva, občinska proračunska sredstva ali projekt). Ostala proračunska sredstva zajamejo vse nacionalne (Gozdni sklad, Sklad za podnebne spremembe, Sklad za vode) in deloma tudi evropske sklade (sredstva evropske kohezijske politike (PEKP, ESRR, ESF), sredstva Skupne kmetijske politike (EKSRP, EKJS), ESPRA) ter ostale namenske postavke, kot na primer postavke za odkupe zemljišč, odškodnine, javna dela in drugo. Ocena stroškov izvajanja ukrepov je bila narejena za večje sklope v »nacionalnem« PAF⁸³. Ta ocena navaja, da bi za izvedbo ukrepov ohranjanja vrst in habitatnih tipov na posameznih območjih Natura 2000 letno potrebovali med 58 in 86 milijonov €; skupaj v celotnem obdobju (2021-2027) pa od 406 do 601 milijonov €.

Program upravljanja opredeljuje prednostne vsebine, to je predvsem ukrepe na terenu, ki jih je treba prednostno izvesti za izboljšanje stanja vrst oziroma habitatnih tipov na posameznih območjih Natura 2000. Te vsebine so posebej podane v **Prilogi C: Predlogi prednostnih projektov s seznamom habitatnih tipov, vrst in območij**.

Kriteriji za določitev vrst in habitatnih tipov za prednostne projekte sledijo ciljem na globalni in evropski ravni, da je treba izboljšati stanje najbolj ogroženih vrst. Zato je temelj teh kriterijev fokusiranje na vrste in habitatne tipe v slabem stanju. Evropska komisija usmerja države članice v zavezo, da izboljšajo stanje ohranjenosti do leta 2030 za 30 % vrst in habitatnih tipov v slabem stanju.

PEKP v Sloveniji zavezuje prijavitelje projektov, da se mora vsaj 75 % ciljnim vrstam in habitatnim tipom iz posameznega projekta, ki bodo na tem seznamu prednostnih projektov, izboljšati stanje⁸⁴. To naj bi vodilo v skupno izboljšanje stanja ohranjenosti vsaj 50 % ciljnih vrst in habitatnih tipov, ki bodo predmet vseh projektov, na območju cele Slovenije. Prijavitelji bodo obvezani izboljšati stanje ohranjenosti vrstam in habitatnim tipom na tem seznamu, zato mora zanje obstajati potreba in možnost izboljšanja stanja v tem programskem obdobju. Seznam prednostnih projektov s seznamom vrst in habitatnih tipov in območij Nature 2000 (Priloga C) tako vključuje kratek seznam vrst in habitatnih tipov, ki so v slabem stanju in zanje obstaja potreba in potencial po izboljšanju na konkretnem območju.

V izvedbo prednostnih projektov PEKP bo možno poleg vrst in habitatnih tipov s seznama Priloge C dodatno vključevati tudi druge vrste in habitatne tipe, ki niso v ugodnem stanju ohranjenosti (pri pticah, ki nimajo obeh trendov stabilnih ali naraščajočih).

Priloga C določa tudi prednostne projekte za izvajanje PEKP na drugih prednostnih območjih varstva narave za izboljšanje stanja naravnih vrednot, ki so zaradi povečanega obiska in interesa preobremenjene.

⁸³https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/C.3.4_IP_PAF_Slovenia_2021-2027_finalV2.pdf

⁸⁴https://evropskasredstva.si/app/uploads/2022/10/Program-EKP-21_27-koncna.pdf (str. 183)

Priloga C podaja tudi prednostno objekte kulturne dediščine znotraj posameznih območij Natura 2000, ki se jih financira iz sredstev PEKP, specifičnega cilja 2.7. *Izboljšanje varstva in ohranjanja narave ter biotske raznovrstnosti in zelene infrastrukture, tudi v mestnem okolju, in zmanjšanje vseh oblik onesnaževanja*, ukrepa za izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti v omrežju Natura 2000 in na drugih prednostnih območjih varstva narave, iz sredstev Ministrstva za kulturo kot posredniškega organa. Dodatno so v tej prilogi navedeni tudi objekti kulturne dediščine, ki imajo v primeru vzpostavitve infrastrukture za obisk in interpretacijo o ohranjanju biotske raznovrstnosti na v prilogi določenem območju Natura 2000 prednost pri umestitvi te interpretacije v objekt kulturne dediščine pred novogradnjo.

Poleg PEKP je za financiranje projektov zelo pomemben tudi Program LIFE, ki je evropski finančni mehanizem, namenjen ukrepom na področju varstva okolja, ohranjanja narave ter blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam ter prehoda na čisto energijo. Pri prijavi projektov za LIFE sredstva je treba poudariti, da program upravljanja predvideva sofinanciranje zgolj tistih aktivnosti, ki so podane v Prilogi B.

Pri financiranju projektov je treba omeniti tudi Načrt za okrevanje in odpornost (NOO), ki vsebuje ukrepe, s katerimi bomo do leta 2026 podprli dolgoročno trajnostno rast Slovenije in naslovili izzive zelenega ter digitalnega prehoda. Vežano na program upravljanja so najpomembnejši ukrepi NOO tisti, ki naslavlajo sektor upravljanje voda. Tako pri izvajanju ukrepov kot tudi pri načrtovanju ostalih aktivnosti na terenu, financiranih iz NOO, je nujno, da se upoštevajo cilji programa upravljanja iz Priloge A in ukrepi iz Priloge B.

Priloge B in C so tudi okvir za prednostno razporejanje sredstev za raziskovalne programe, raziskovalne projekte, ciljne raziskovalne projekte, aplikativne raziskave ali druge ustrezne razpise in programe.

4 KAZALNIKI

V skladu z utečenimi kategorijami kazalnikov (npr. tistih, ki jih spremlja Evropska okoljska agencija, podatke zanje pa prispevajo države članice EU) za ugotavljanje učinkovitosti ukrepov in doseganje ciljev (ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov) obstaja več tipov kazalnikov (metodologija DPSIR⁸⁵). V tem programu upravljanja uporabljamo in spremljamo dva tipa kazalnikov – kazalnike stanja (S) in kazalnike odzivov (R).

Kazalniki stanja vrst in habitatnih tipov, ki so s tem programom upravljanja določeni s podrobnimi varstvenimi cilji oziroma zadnjim ugotovljenim stanjem v Prilogi A. Povsod, kjer je bilo to glede na raven znanja mogoče, so tako dolgoročni kot programski podrobni varstveni cilji izraženi s številčno vrednostjo populacije oziroma obsegom površine habitatnega tipa oziroma habitata. Za njihovo izračunavanje se zlasti zagotavljajo podatki za ugotavljanje sprememb naravnega območja razširjenosti in populacijske dinamike vrst oziroma površine, ki jo pokriva habitatni tip. Zagotavljanje teh podatkov obravnava poglavje 4.1 Spremljanje stanja – monitoring.

Kazalniki spremljanja izvajanja ukrepov so podani v Prilogi B. Povsod, kjer je bilo to glede na raven znanja mogoče, so tudi ukrepi zapisani tako, da so merljivi in so torej določeni v samem ukrepu. Izračunajo se na podlagi primerjave med podanim ukrepom v Prilogi B ter na osnovi podatkov o dejanskem izvajanju ukrepov. Pri pripravi tega programa upravljanja je bila posvečena posebna pozornost uskladitvi besedil ukrepov z načinom zbiranja podatkov o izvajanju predvsem sektorskih ukrepov.

Kazalnike o stanju vrst in habitatnih tipov spremlja ZRSVN in o njih vsake 6 let poroča Evropski komisiji (na podlagi 17. člena Direktive o habitatih in 12. člena Direktive o pticah) ter skladno z Uredbo o Naturi 2000 tudi MNVP.

Poročanje o izvedbi ukrepov programa upravljanja določa Uredba o območjih Natura 2000, ki navaja, da MNVP poroča Vladi o izvajanju programa upravljanja vsaka tri leta.⁸⁶ Kazalnike spremljanja izvajanja ukrepov pri tem pripravijo odgovorni nosilci in o njih predhodno poročajo MNVP (ravno tako na vsake tri leta).

⁸⁵ <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/dpsir>

⁸⁶ 13. člen Uredbe.

4.1 Spremljanje stanja – monitoring

Za spremljanje kazalnikov zaradi poročanja Evropski uniji in organom mednarodnih konvencij in sporazumov je treba na nacionalnem nivoju spremljati stanje ohranjenosti narave v skladu s 108. členom ZON (monitoring ohranjenosti narave). To med drugim obsega tudi spremljanje stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov, habitatnih tipov in posebnih varstvenih območij.

V **Prilogi F: Monitoring in raziskave** so navedene vrste in habitatni tipi, ki so predmet monitoringa, in aktivnosti, ki jih je treba izvesti. Določen je tudi tip monitoringa (monitoring habitata, populacije, specifičnih struktur ali procesov). Pri določenem številu vrst in habitatnih tipov nacionalni monitoring na nivoju države že poteka in Priloga F predvideva njegovo nadaljevanje. Pri drugih pa je naveden tip razvoja monitoringa (vzpostavitev, nadgraditev kriterijev ali metode monitoringa, razvoj sistema monitoringa). Kjer monitoring ni vzpostavljen, je v Prilogi F naveden popis izhodiščnega stanja oziroma kartiranje habitatnega tipa in predviden nadaljnji monitoring. Ta del te priloge se upošteva pri pripravi državne sheme monitoringa za te vrste in habitatne tipe, ni pa namen tega dela priloge takojšnja vzpostavitev financiranja teh popisov oz. kartiranj in monitoringa.

Podatki, pridobljeni z navedenimi monitoringi, vključno s popisi in spremljanjem stanja na posameznih območjih Natura 2000, so pomembni za boljše upravljanje teh območij. Ukrepi so lahko izvedeni z večjim učinkom kadar imajo izvajalci ukrepov na terenu možnost izvajati posebne ukrepe upravljanja npr. na zavarovanih območjih na zemljiščih v državni lasti. Prav tako se pridobljeni rezultati lahko uporabljajo pri načrtovanju naslednjih ukrepov.

5 PODPORNE DEJAVNOSTI ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE OBMOČIJ NATURA 2000

5.1 Povezanost evropskega ekološkega omrežja

Za povezanost evropskega ekološkega omrežja oziroma zadovoljivo usklajenost slovenskih območij Natura 2000 z evropskim omrežjem Natura 2000 skrbi Evropska komisija. Utečen postopek za to so bili biogeografski seminarji za posamezno biogeografsko regijo, na katerih so se v pogajanjih med državo članico in Evropsko komisijo določile dodatne obveznosti države članice. Slovenija je dodatne obveznosti s teh seminarjev večinoma izpolnila s sprejetjem Uredbe o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (Natura 2000) aprila 2013. Evropska komisija je končno izpolnjevanje obvez s teh seminarjev preverila na t.i. bilateralnem biogeografskem seminarju. Zaradi zahtev iz tega seminarja je Slovenija sprejela še eno dopolnitev navedene uredbe leta 2016.

5.2 Raziskovanje in razvoj tehnologij

Za boljši prenos znanja v uporabo ta program upravljanja navaja raziskovalne aktivnosti bazičnih in aplikativnih znanosti, ki naj se izvajajo in financirajo prednostno, ker so nujno potrebne za izboljšanje poznavanja ekologije vrst ter habitatnih tipov Natura 2000. To so raziskave za izboljšanje poznavanja stanja struktur in lastnosti habitatov in habitatnih tipov, ekologije rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov vrst, populacijskih parametrov in taksonomijo vrst. Raziskave zajemajo tudi določitev ogroženosti vrst, habitatov in habitatnih tipov ter raziskave o načinih upravljanja, ki nimajo negativnega vpliva na habitatne tipe, vrste ali njihov habitat. Pričakovane posledice so med drugim razvijanje tehnologij (npr. rabe naravnih virov), ki še bolj ohranjajo biotsko raznovrstnost in s tem omogočajo enako, če ne še uspešnejšo rabo naravnih virov v prihodnjih desetletjih. V Prilogi F so navedene tudi teme raziskav, ki so potrebne za uspešnejše doseganje varstvenih ciljev ali boljše izvajanje ukrepov in upravljanje območij Natura 2000.

Priloga F se skladno z veljavno resorno zakonodajo upošteva pri razporejanju sredstev za raziskovalne programe, raziskovalne projekte, ciljne raziskovalne projekte, aplikativne raziskave ali druge ustrezne razpise in programe. Nacionalni finančni viri so zaradi pretežno nacionalnega pomena in potreb za financiranje teh projektov ključni.

Dodatni finančni vir za financiranje je v omejenem obsegu lahko tudi nov okvirni program EU za raziskave in inovacije, ki bo aktiven v obdobju med leti 2021 do konca leta 2027 (Horizon Europe). Gre za centraliziran mehanizem, biotska raznovrstnost pa je izrecno opredeljena in ima možnost financiranja preko enega specifičnega raziskovalnega in inovacijskega partnerstva, in sicer *European Partnership for Rescuing biodiversity to safeguard life on Earth*⁸⁷. Na ta finančni vir prijavitelji raziskovalne projekte prijavljajo neposredno Evropski komisiji na razpisne teme, ki so objavljene

⁸⁷ <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/obzorje-evropa/partnerstva/>

skladno z delovnim programom. Zato je Prilogo F v odnosu do tega vira financiranja razumeti kot predlog raziskovalnim organizacijam, katere vsebine uporabniki potrebujejo.

Raziskovalne vsebine je mogoče delno uresničevati tudi s pomočjo drugih Evropskih finančnih mehanizmov (primer za vsebine vezane na morsko okolje je Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo).

Raziskovalne vsebine, uporabne za ohranjanje vrst in habitatnih tipov Natura 2000, bodo podprte tudi s Ciljnimi raziskovalnimi programi (CRP). Ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, ima za naročanje posebnih študij in manjših raziskav na voljo le omejena sredstva, zato je nujno povečanje teh sredstev. V kontekstu sofinanciranja skupnih ciljnih raziskovalnih programov je nujno povezovanje z drugimi ministrstvi, enako pomembno pa je vsebinsko relevantno vključevanje vsebin, pomembnih za ohranjanje vrst in habitatnih tipov Natura 2000, v siceršnje raziskovalne programe drugih ministrstev.

5.3 Komunikacijske aktivnosti

Upravljanje območij Natura 2000 spada med zahtevne naloge. Eden od razlogov za to je, da so vanj aktivno ali pasivno vključeni številni deležniki – od institucij, ki so za upravljanje pristojne na podlagi predpisov, znanstvenikov in drugih strokovnjakov za ohranjanje narave oziroma posamezne vrste in habitate, do sedanjih uporabnikov prostora (lastniki zemljišč, ribiči, lovci, lokalno prebivalstvo, rekreativci, obiskovalci, ljubitelji narave) in morebitnih novih uporabnikov (investitorji novih posegov v prostor na območju Natura 2000 ali v njegovi bližini, turistični ponudniki). Zato je Vlada v načrtu ukrepov ob določitvi območij Natura 2000 leta 2013 poudarila aktivnosti informiranja, komuniciranja in sodelovanja (skupno poimenovano komunikacijske aktivnosti), ki odsevajo tudi v tem programu. S komunikacijskimi aktivnostmi, spodbujanjem dialoga in vključevanjem v odločanje zmanjšamo tveganje za nastanek konflikta, povečamo podporo ukrepom, izboljšamo kakovost in izvajanje ukrepov.

Komunikacijske aktivnosti se v programu upravljanja pogosto prepletajo, s posameznimi aktivnostmi dosežemo cilje na več področjih. Pri tem gre zlasti za dogovarjanje med projektnimi partnerji, z deležniki in s širšo javnostjo. Aktivnosti, ki naslavljaajo uporabnike prostora, spodbujajo le-te k prilagoditvi svojih dejavnosti tako, da ne škodujejo vrstam ali habitatnim tipom oziroma lahko celo prispevajo k izboljšanju stanja. Orodja so zlasti neposredna osebna komunikacija, elektronska sporočila, dogodki, objave v tiskanih gradivih, na spletnih straneh in družbenih omrežjih.

Program upravljanja v **Prilogi B (v stolpcu »Skupina ukrepov« navedeno pod »ukrepi komunikacije«)** določa posamezne komunikacijske aktivnosti, ki krepijo predvsem izvajanje oziroma doseganje ukrepov iz sektorja varstvo narave, prilagojena raba rib in prilagojena raba divjadi. Specifično naslavljaajo tudi prilagojeno kmetijsko rabo, in sicer ko gre za izvajanje sektorskih ukrepov SKP, ki se vežejo predvsem na travnišča. V Prilogi B podani ukrepi komunikacije se vežejo predvsem na vrste in habitatne tipe ter območja, kjer so komunikacijske aktivnosti resnično ključne oziroma je njihovo izvajanje predpogoj za izvajanje ostalih ukrepov. Gre predvsem za vsebine, kjer lahko komunikacijska aktivnost pomembno prispeva k večji osveščenosti in posledično spreminjanju

aktivnosti deležnikov v naravi bolj prijazne. Vsi ukrepi iz Priloge B nimajo predvidenih dodatnih ukrepov komunikacije, a se komunikacijske aktivnosti seveda lahko izvajajo kot del ukrepa samega.

Na področju osveščanja javnosti komunikacijske aktivnosti naslavlja različne ciljne skupine (najpogosteje mladi, šolarji, interesne skupine, turisti/obiskovalci, splošna javnost). Orodja in aktivnosti so najpogosteje objave na spletnih straneh in družbenih omrežjih ter tiskanem gradivu, razstave, infrastruktura za obisk (naravoslovne poti, informacijski centri), vodeni ogledi, predavanja ipd. Za vključitev načel in nekaterih podrobnih varstvenih ciljev območij Natura 2000 v učne programe vrtcev in osnovnih šol je treba pripraviti primerno poenostavljena besedila. Pripraviti je treba pogoje za bolj poglobljeno spoznavanje neposrednega kot tudi bolj oddaljenega varovanega naravnega okolja vsakega posameznega vrtca ali šole, šolsko mrežo povezati z mrežo strokovnih institucij, vključenih v Naturo 2000, in vzpostaviti okolje neposrednega sodelovanja kot podlago in stalno priložnost otrokom za bližje spoznavanje posameznih strok ter s tem morebitne bodoče izbire poklica.

S celovitim informiranjem se povečuje preglednost dela javnega sektorja. Komunikacijske osveščevalne aktivnosti so v določenem obsegu sestavni del rednega dela MNVP, vseh upravljavcev zavarovanih območij in izvajalcev javne službe, ki delujejo na področju ohranjanja narave in širše. Ta obseg je financiran iz proračuna Republike Slovenije v okviru financiranja javne službe.

V obdobju 2021–2027 je mogoče iz finančnega mehanizma LIFE financirati tudi dejavnosti informiranja in komuniciranja, ki pripomorejo k doseganju ciljev podprograma Narava in biotska raznovrstnost, saj so te dejavnosti obvezna sestavina vsakega projekta. Take dejavnosti, lahko vključujejo informiranje in komuniciranje, vključno s kampanjami ozaveščanja, odnosi z mediji, objavami, informativnim gradivom, prevodi, posvetovanjem z deležniki / vključevanjem deležnikov, delavnicami, konferencami, podporo za participativne sheme/dejavnosti, mreženjem in platformami za najboljše prakse.

Informiranje, osveščanje in promocija narave so v SKP 2023–2027 upravičene aktivnosti v projektih, financiranih iz programa LEADER in deloma tudi preko EIP projektov, kar je del Programa razvoja podeželja. Poudarjena je povezava s proizvodnjo kakovostne hrane, samooskrbo, lokalno ponudbo in kratkimi dobavnimi verigami.

Izobraževanje in usposabljanje mladih je že 30 let financirano iz programa Erasmus+⁸⁸ in omogoča tudi izobraževanje odraslih. Za sredstva za slednje se lahko potegujejo organizacije za izobraževanje odraslih ter lokalne in regionalne institucije, ki so dejavne na tem področju. Program omogoča sodelovanje med institucijami, ki izvajajo izobraževanje in usposabljanje, vse od vrtcev do univerz ter izobraževalcev odraslih. V projektih lahko sodelujejo tudi druge institucije (podjetja, združenja, društva ipd.), ki se kakor koli navezujejo na aktivnosti področja. Preko aktivnosti posamezniki pridobijo različne osebne in strokovne spretnosti in kompetence, v tujini opravijo študijske obveznosti ali praktično usposabljanje, razširijo mrežo poznanstev in poznavanje sistemov izobraževanja po različnih državah. Institucije prav tako pridobijo nova znanja, različne metode dela, ki dvignejo kakovost njihovega delovanja in sposobnost za mednarodno sodelovanje. V okviru programa Erasmus+ je na pobudo Evropske komisije vzpostavljena elektronska platforma za

⁸⁸ Več o programu Erasmus+ na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sl>

izobraževanje odraslih (EPALE⁸⁹). Spletna stran z odprtim članstvom je namenjena strokovnim delavcem na področju izobraževanja odraslih, ki na strani lahko bodisi najdejo aktualne vsebine s področja in dobijo celosten vpogled v aktualno dogajanje v izobraževanju odraslih v Evropi, bodisi delijo svoje izkušnje in dobre prakse ter se povezujejo.

Komunikacijske aktivnosti so večinoma tudi nujen del projektov nadnacionalnega sodelovanja (npr. Interreg). Zanje so na voljo sredstva, ki jih prispevajo evropske države nečlanice EU, na primer Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP.

⁸⁹ [EPALE | Spletna platforma za učenje odraslih v Evropi \(europa.eu\)](https://europe.europa.eu/eu-epale/)

6 PRILOGE

Priloga A: Podrobni varstveni cilji Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028

Priloga B: Ukrepi Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028

Priloga C: Predlogi prednostnih projektov s seznamom območij, habitatnih tipov, vrst in prednostnih objektov kulturne dediščine

Priloga D: Načrti, ki so lahko opredeljeni kot načrti za varstvo varovanih območij

Priloga E: Ciljne KOPOP površine

Priloga F: Monitoring in raziskave